

Duaal leren

Een interactief oriënteringsinstrument

Claeys Anna

De Lille Anneleen

Fontaine Elke

Plaetevoet Zoë

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. <i>Duaal leren is leren²</i>	5
2. <i>Wat is dit instrument?</i>	6
Voor wie?	6
Doelgroep	6
Doel	7
Hoe gebruik je dit instrument?	7
HET ORIËNTERINGSPROCES STARTEN OP SCHOOLNIVEAU	9
Een oriëntering naar duaal leren : hoe pak je dit aan op schoolniveau?	10
Naar een advies van de klassenraad	13
ORIËNTEREN NAAR DUAAL LEREN OP KLASNIVEAU	14
Opbouw	15
Weet je wat je wil? Arbeidsbereidheid nagaan.	23
1. <i>Motivatiebrief</i>	23
2. <i>Kickstart vragenlijst duaal leren</i>	23
3. <i>Zelfobservatie</i>	24
4. <i>Oefeningen vanuit de sectoren: cfr duo+</i>	24
Weet je wat je kan? Arbeidsrijpheid nagaan	25
1. <i>Wat zijn generieke competenties?</i>	25
2. <i>Generieke competenties trainen met Kickstart</i>	26
3. <i>Talent in beeld</i>	27
4. <i>De positieve roddel: laat de anderen zeggen wat je goed kan.</i>	29
5. <i>Uitbreiding positieve roddel</i>	30
Weet je wat je kiest? Is duaal leren een onderwijsvorm voor deze jongere?	31
1. <i>Juist beeld van duaal leren? Infofilm</i>	31
2. <i>Is duaal leren iets voor jou?</i>	31
ORIËNTEREN NAAR DUAAL LEREN MET DE INDIVIDUELE LEERLING	32
	32
Weet je wat je wil? Arbeidsbereidheid nagaan.	37
1. <i>Motieven voor duaal leren</i>	37

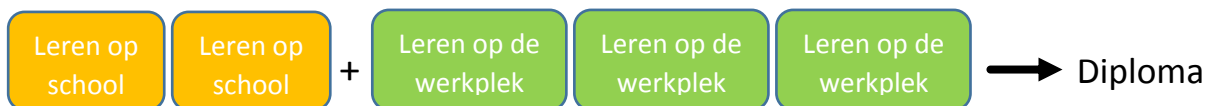
2.	<i>Zelfobservatie-opdracht en aankruisdagboek</i>	38
3.	<i>Vraaggesprek onderwijsvorm</i>	38
3.	<i>Padvinder</i>	38
4.	<i>Concreet: studiegebied en interesseveld</i>	39
a.	Onderwijskiezer "I like junior"	39
b.	Snuffelstage	39
c.	SID-in-beurzen	40
Weet je wat je kan? Arbeidsrijpheid nagaan.		41
	<i>Wat zijn generieke competenties?</i>	42
2.	<i>Wat gaat goed?</i>	42
3.	<i>Successen linken aan generieke competenties.</i>	43
4.	<i>Informatie verzamelen op basis van observaties door leerkrachten en zorgpersoneel</i>	44
a.	Objectieve observaties door betrokken leerkrachten	44
5.	<i>Observaties bespreken: werktalent in kaart brengen</i>	46
6.	<i>"Speel je kerntalenten uit." Danielle Krekels</i>	47
7.	<i>Kwaliteitspel</i>	48
8.	<i>Kernkwadrantenspel</i>	50
9.	<i>Ga verder met de generieke competenties: aan welke wil je werken?</i>	51
Weet je wat je kiest? Is duaal leren iets voor deze jongere?		52
1.	<i>Film met/door CLW-jongeren</i>	52
2.	<i>Beroepenfilms VDAB</i>	52
3.	<i>Komt het beeld van de opleiding overeen met de toekomstige werkplek?</i>	53
4.	<i>Is werken met mensen iets voor jou?</i>	53
5.	<i>Info-film duaal leren en stelsel leren en werken</i>	53
6.	<i>infofilms duaal leren in verschillende sectoren en bedrijven</i>	54
Weet je wat je nodig hebt? Wat werkt?		56
1.	<i>Redelijke aanpassingen formuleren. Het M-decreet binnen duaal leren.</i>	56
	Achtergrond redelijke aanpassingen - Departement Onderwijs Vlaanderen	56
	Redelijke aanpassingen bij duaal leren aan de hand van dit oriënteringsinstrument	57
2.	<i>wie of wat helpt jou? → + gerichte observaties</i>	59
3.	<i>gesprek CLB – school</i>	59
4.	<i>toetssteen – hebben we dat goed gedaan?</i>	60
Weet de jongere nu wat hij wil, kan , kiest en nodig heeft?		60
Praktijkvoorbeeld redelijke aanpassingen		61
	<i>Methodieken uit inclusief</i>	62
	<i>Methodieken buiten inclusief</i>	62

<i>Conclusie praktijkvoorbeeld redelijke aanpassingen</i>	64
Een match? Over naar oriëntatie en advies	64
Administratieve achtergrond	66
a. <i>Instapvoorwaarden per opleiding</i>	66
b. <i>Match met de leerwerkplek</i>	66
c. <i>Toestemming van ouders</i>	67
Bijlagen	68
<i>Bijlage 1: Oplijsting deelnemende scholen, schooljaar 2017-2018</i>	69
<i>Bijlage 2: opleidingen duaal vanaf 1 september 2018</i>	72
<i>Bijlage 3: infobrochure duaal leren</i>	74
<i>Bijlage 4 Motivatiebrief sjabloon voor de leerkracht – arbeidsbereidheid bepalen</i>	77
<i>Motivatiebrief duaal leren – sjabloon voor de leerling.</i>	78
<i>Bijlage 4: Observatiefiche leerkrachten</i>	79
<i>Bijlage 5: reflectie-instrument bij de observatiefiche –gesprek met de leerling</i>	82
<i>Bijlage 6: successen, talenten en generieke competenties</i>	86
<i>Bijlage 7: fiche uitbreiding positieve roddel</i>	88
<i>Bijlage 8: kernkwadranten – leeg sjabloon</i>	89
<i>Bijlage 9 : vraagggesprek onderwijsvorm duaal leren</i>	93
a. Vraagggesprek matching onderwijsvorm	93
b. Beeldvorming duaal leren	94
c. Hoe zal het op je werk zijn?	95
<i>Bijlage 10: motievenkaartjes duaal leren. “Ik zou kiezen voor duaal leren omdat...”</i>	96
<i>Bijlage 11: Sjabloon “zelf-observatie dagboek” en “aankruisdagboek”</i>	98
<i>Bijlage 12: SRS - ORS</i>	101
<i>Bijlage 13 invulkaart leerling</i>	102
<i>Bijlage 14 Generieke competenties en omschrijving</i>	104
<i>Bijlage 15: Verbetersleutel “oefening generieke competenties”</i>	110
<i>Bijlage 16 herinneringskaartjes bij de selfie-opdracht</i>	111
<i>Bijlage 17: Observatiefiche : welke factoren stimuleren succes?</i>	112
<i>Bijlage 18: trots op deze werkkwaliteiten</i>	124
<i>Bijlage 19: “Aan deze werkkwaliteiten wil ik in duaal leren werken”</i>	126
Bronvermelding	128

Inleiding

1. Duaal leren is leren²

Duaal leren is een onderwijsvorm waarbij jongeren zowel op school als in een bedrijf leren. School en bedrijf spreken af wie welke competenties de jongere aanleert. Er wordt dus zowel op school als in het bedrijf een krachtige leeromgeving gevraagd. Het is wel degelijk de bedoeling dat de jongere op beide leerplekken competenties voor zijn opleiding bereikt. En aan de jongere worden ook eisen gesteld op vlak van motivatie om te werken en een aantal generieke competenties om te functioneren op de werkvloer. Dit brengt met zich mee dat jongeren die in het systeem duaal leren instappen arbeidsrijp en arbeidsbereid¹ moeten zijn. Een procesgerichte screening en oriëntering naar de opleidingsvorm mag daarom niet ontbreken.

Duaal leren als onderwijsvorm staat nu nog in de kinderschoenen. Scholen en betrokken organisaties experimenteren via proefprojecten hoe dit vorm kan krijgen. Het kan uitgroeien tot een breed gamma aan bestaande studierichtingen die ook tot een volwaardige certificering/diploma leiden, gaande van ASO-, TSO-, KSO-, BSO- en DBSO-richtingen. Duaal leren valt in die zin niet te verwarren met het deeltijds beroepsonderwijs of de leertijd.

Meer informatie over duaal leren vind je op de website van de Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming:

<http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/duaal-leren>

Om een eerste beeld te krijgen van hoe duaal leren in de Gentse regio vormkrijgt, verwijzen we naar onderstaande film (Stad Gent, april 2017) :

<https://www.youtube.com/watch?v=W5g81hOt04s>

→ In de [bijlage 1](#) vind je een oplisting van de deelnemende scholen van het project 'schoolbank op de werkplek'. Deze lijst is niet definitief op datum van 29/06/2017. Voor de meest up-to-date informatie vind je op de website van het Vlaams Departement Onderwijs: www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/duaal-leren.

→ In [bijlage 2](#) vind je een infobrochure over duaal leren.

¹ Conceptnota bis duaal leren, Vlaamse Overheid

2. Wat is dit instrument?

Voor wie?

Dit instrument kan gebruikt worden door leerkrachten, begeleiders en CLB-medewerkers in het secundair onderwijs. Leerkrachten kunnen inspiratie opdoen om lesdelen rond generieke competenties en studiekeuze in te richten. Leerling – en trajectbegeleiders vinden in dit document gesprekstechnieken om individuele gesprekken met jongeren te voeren. De CLB-medewerker kan de jongere, ouders en school extra ondersteunen bij oriënteringsgesprekken.

We deelden dit instrument op naargelang de gebruiker.

1. Je vindt een onderdeel terug voor de school: we ondersteunen op **schoolniveau** het oriënteringsproces.
2. In het verlengde hiervan werkten we een deel uit voor de leerkracht, waar de focus ligt op enkele activiteiten op **klasniveau**.
3. Ten slotte vind je een onderdeel terug voor de **individuele begeleider**. Dit kan een trajectbegeleider, mentor, CLB-medewerker, leerlingbegeleider,... zijn. De focus ligt dan op gesprekstechnieken die je in staat stellen het oriënteringsproces met de individuele leerling af te leggen.

Doelgroep

Zoals hierboven vermeld worden eisen gesteld aan de school, het bedrijf en de jongere. Dit instrument brengt in kaart of de jongere enerzijds **arbeidsbereid** en anderzijds **arbeidsrijp** is. Dit zijn complexe begrippen die je niet snel opgehelderd krijgt. Hiervoor moet je een kwalitatief traject met de jongere afleggen. Concreet betreft het jongeren die overwegen duaal leren of deeltijds onderwijs te volgen. Gezien de inrichting van duaal leren kan dit vanaf de 2^e graad secundair onderwijs gebruikt worden, ter voorbereiding van de 3^e graad.

Doel

Het doel van dit instrument is een gedragen oriëntering naar duaal leren te organiseren en deze onderwijsvorm als positieve en bewuste studiekeuze naar voor te schuiven. Dit willen we doen door:

- jongeren te screenen op hun motieven voor duaal leren,
- arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid van de jongere in kaart te brengen,
- een juist beeld te schetsen van duaal leren,
- de CLB-medewerker te betrekken in de oriëntering/screening van jongeren.

Vanuit het perspectief van de jongere willen we met dit instrument in de eerste plaats een antwoord bieden op de vraag: **“wat wil ik?”** En: **“weet ik waarvoor ik kies?”** Als jongeren weten wat ze willen en weten waarvoor ze kiezen zal de kans groter zijn dat ze hun studie volhouden en zo de kans op een kwalificatie vergroten. We werken op die manier mee aan het verminderen van de ongekwalificeerde uitstroom in Gent en Vlaanderen².

Uit de observaties en gesprekken met de jongere en het delen van informatie over duaal leren kan samen met de jongere gezocht worden naar een antwoord op de vraag: **“wat heb ik nodig om deze opleiding tot een goed einde te brengen?”**. De CLB-medewerker heeft met dit instrument een handvat om in de vorm van **redelijke aanpassingen** een antwoord op deze vraag te helpen formuleren. Daarnaast geeft dit instrument de mogelijkheid een gefundeerd advies rond duaal leren formuleren.

Hoe gebruik je dit instrument?

In dit instrument vind je een heleboel technieken, oefeningen en fiches die je op een logische manier in dit oriënteringsproces ondersteunen. Je kiest hieruit wat relevant lijkt.

- Kies enkele oefeningen uit.
- Of: volg het ganse traject.

Beide zijn even goed. Het is allemaal afhankelijk van de weg die de jongere reeds aflegde en wat jullie nog te weten willen komen.

---

² Gents plan vroegtijdig schoolverlaten en Vroegtijdig schoolverlaten secundair onderwijs 2009 – 2015, Vlaams departement Onderwijs

Enkele spelregels

Ervaringsgericht en actieve werkvormen

Dit instrument is bedoeld als een **actieve werkvorm**, waarin **observatie** van de jongere en **ervaringsgericht leren** centraal staat. Dit ligt in de lijn van de invulling van duaal leren als methodiek en onderwijsvorm waarin ook leren door ervaring centraal staat. We stellen de jongere met zijn kwaliteiten centraal in de eigen leerloopbaan.

Oplossingsgericht

Vanuit het oplossingsgericht werken is de jongere de expert in zijn eigen ervaringen en kan de coach (dit is de leerkracht, CLB-medewerker of leerling- en trajectbegeleider) een steun zijn om deze eigen leerloopbaan scherp te stellen (zie 'InClusieF in een kader).

Handelingsgericht

Doordat je via een systematische manier van werken zicht krijgt op generieke competenties, arbeidsrijpheid en –bereidheid van de jongere, willen we via dit instrument aandacht hebben voor de onderwijsbehoeften van de jongere en actief op zoek gaan naar die situaties waarin groei van de jongere mogelijk is. We zoeken naar een goeie match tussen de kwaliteiten van de jongere en de gekozen studierichting. Uiteindelijk worden redelijke aanpassingen geformuleerd en gesprekken met begeleiding, mentoren, leerkrachten open getrokken.

Als je over deze onderwerpen meer wil weten, vind je achteraan een oplistijng van boeiende bronnen. Waarom we dan weer voor deze spelregels kiezen, lees je in het document "InClusieF in een kader".

Het oriënteringsproces starten op schoolniveau

Een oriëntering naar duaal leren : hoe pak je dit aan op schoolniveau?

VOOR DIT ONDERDEEL VERWIJZEN WE NAAR DE WEBSITE EN CONTACTEGEGEVENS VAN DUOPLUS.

<https://www.topungent.be/projecten/duo/about.php>

Naar een advies van de klassenraad

Aangezien duaal leren onderwijs en arbeid verbindt, is het belangrijk tijdens de screening oog voor beide facetten te hebben. De SERV geeft hierbij een duidelijk advies waarop we verderbouwen: “Een kwalitatieve, neutrale screening en neutrale toeleiding is erg belangrijk. Voor de raad bestaat deze uit een goede leerloopbaan- en leerlingbegeleiding doorheen het basis- en secundair onderwijs. De eigenlijke stap naar het Duaal Leren is gebaseerd op kennis van deze leerweg bij de leerling/cursist, het advies van de klassenraad, de resultaten van een (sectorale) screening door de arbeidsmarktregisseur en de sollicitatieprocedure.” (SERV, conceptnota duaal leren, p.5).

Observaties door betrokken leerkrachten kunnen de basis vormen voor het niet-bindend advies van de klassenraad binnen het duale leertraject. De klassenraad en trajectbegeleider buigen zich hierbij over arbeidsrijpheid³ van de jongere. Voorafgaand aan de uitwerking van de toeleiding, is het aangewezen een definitie van arbeidsbereidheid en arbeidsrijpheid te formuleren.

- ✓ Een jongere die gemotiveerd is om bepaalde competenties te verwerven op de werkvloer is **arbeidsbereid**.
- ✓ Een jongere is **arbeidsrijp** als hij in staat is competenties te verwerven in een opleiding (bestaande uit één of meerdere beroepskwalificaties en (specifieke) eindtermen voor de algemene vorming), die vooral bestaat uit leren op de werkvloer en gemotiveerd is om dit te doen. Hierbij wordt gestreefd naar 60% of meer leren op de werkvloer”⁴

De CLB-medewerker kan het advies van de klassenraad opvragen als aanknopingspunt voor het gesprek met de leerling en het gesprek over studiekeuze en oriëntering naar duaal leren vormgeven.

Indien de tijd en de organisatie het toelaten, kan een CLB-medewerker door de school georganiseerde screeningsactiviteiten bijwonen om de leerling mee te observeren. Verder in dit instrument vind je heel wat inspiratie terug om dit traject met een klasgroep of een individuele leerling aan te vangen.

We verwijzen hierbij ook naar de ondersteuning die duoplus hierbij kan bieden:

<https://www.topungent.be/projecten/duo/about.php>

---

³ conceptnota bis duaal leren

⁴ conceptnota bis duaal leren

Oriënteren naar duaal leren op klasniveau

Het oriënteringstraject naar duaal leren is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de jongere, de school, de klas en de mentor. De leerkracht kan hierbij een krachtige rol opnemen en samen met de jongere een deel van de oriëntering opnemen. Aangezien dit traject moet resulteren in een gedragen advies in de klassenraad omtrent arbeidsrijpheid en –bereidheid is het belangrijk deze complexe begrippen op te bouwen en er tijd voor te nemen.

Zoals je ondertussen weet zijn arbeidsrijpheid en –bereidheid twee centrale begrippen binnen duaal leren. We bouwen in eerste instantie het begrip van generieke competenties op. Het zijn immers complexe en ruim in te vullen begrippen. Door ervaringen en veelvuldige aanbieding en reflectie zullen jongeren beter in staat zijn de link te leggen met hun eigen gedrag. Voor de opbouw hanteren we verschillende symbolen die een houvast bieden in de twee begrippen.

Opbouw

Symbolen

De symbolen die je naast alle oefeningen vindt, geven aan waarnaar je werkt en hoe je de oefening gebruikt.

Soort oefening

Individueel

Groep

Thema

Weet je wat je kan?

Weet je wat je wil?

Weet je wat je kiest?

Weet je wat je nodig hebt?

Arbeitsrijpheid en –bereidheid

Oefeningen worden tevens aangeduid met volgende labels om aan te duiden of er gewerkt wordt aan arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid

arbeitsrijpheid

arbeitsbereidheid

Overzicht

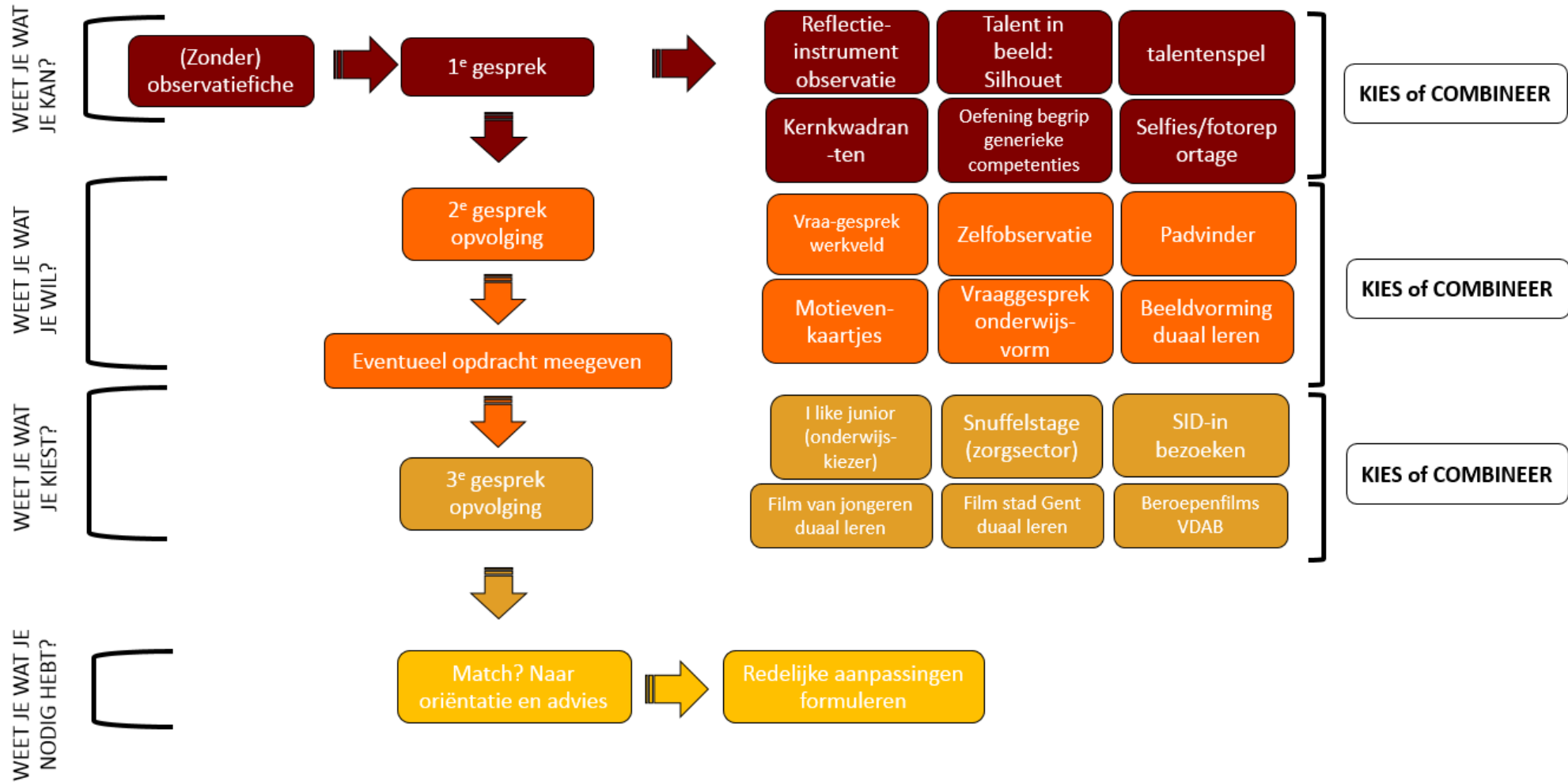
Ook geven we twee overzichten mee die jou als begeleider wegwijs maken in dit instrument.

Een eerste schema volgt verschillende fasen in het oriënteren die voorgesteld worden door verschillende vragen:

- Weet je wat je wil?
- Weet je wat je kan?
- Weet je waarvoor je kiest?
- Weet je wat je nodig hebt?

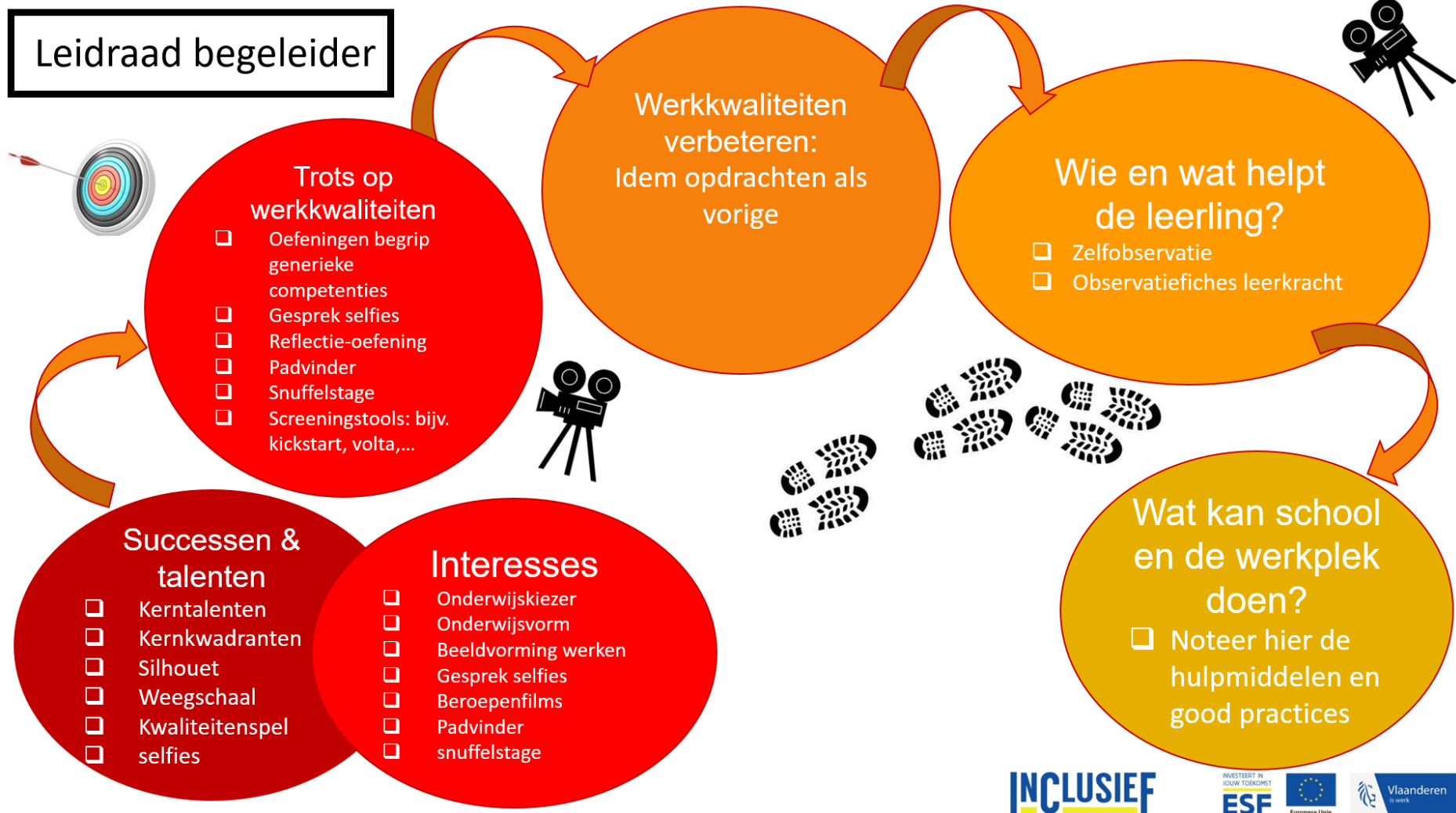
De volgende pagina geeft een schema weer van de opbouw.

Oriënteren naar duaal leren op klasniveau: een overzicht

In onderstaand overzicht krijg je ook een handig overzicht als begeleider met welke oefeningen je wat kan bereiken. De leerling krijgt hierbij een gelijkaardige invulversie. Zie [bijlage](#) hiervoor.

Weet je wat je wil? Arbeidsbereidheid nagaan.

1. Motivatiebrief

Om na te gaan of jongeren bereid zijn om in een bedrijf de competenties van hun opleiding aan te leren, pols je best naar hun motivatie. Het gaat specifiek over de motivatie om binnen duaal leren een aantal dagen per week te leren op een andere plaats dan de school, namelijk een bedrijf of werkplek.

Klik [hier](#) voor de link naar het sjabloon voor de leerkracht en de leerling.

Deze oefening kan gelinkt worden aan leerplandoelen voor PAV en Nederlands.

2. Kickstart vragenlijst duaal leren

Via de website van Kickstart <https://kickstart.goleweb.eu/instrument> vind je verschillende vragenlijsten die je met de klas kan invullen. Een van de vragenlijsten is die voor duaal leren. De deelnemers krijgen na het invullen van de vragenlijst onmiddellijk toelichtingen en tips over hun motivatie voor duaal leren en over hun werkqualiteiten: wat loopt er al prima en wat kunnen ze nog doen om deze verder te ontwikkelen?

Dit is een voorbeeld van een resultaat na het invullen van de vragenlijst duaal leren.

Duaal leren: iets voor mij?

Naam: Mieke Testpersoons

Groep: Klas Z

Instelling: Demo onderwijs

Datum: 17/03/2017

LOGO
VAN MIJ SCHOOL

Beste Mieke

Dit is jouw I-kick duaal leren. Je krijgt hier een beeld over wat jij van duaal leren vindt. Je krijgt ook een overzicht van werkqualiteiten die werkgevers belangrijk vinden. Kijk naar de batterijen. Ontdek waarin je goed bent! Ga aan de slag om je werkqualiteiten verder te ontwikkelen.

Voorgaande tekst is vast. De verantwoordelijke van de school kan hier een eigen boodschap toevoegen en ook ondertekenen.

Vriendelijke groeten
Het DuLeGOI-team

  Duaal leren	 Planning & prioriteiten	 Samenwerking	 Voorkomen
  Betrouwbaarheid & stiptheid	 Luistervaardigheden	 Inlevingsvermogen	 Assertiviteit

3. Zelfobservatie

Dinsdag

- Stadsopdracht
- Atelierwerking
- Sport/L.O.
- Labo
- Werkbundel
- groepsopdracht
- Luisteren en schrijven
- Rekenoefening
- klasgesprek
- P. 0.
- ...

- Stadsopdracht
- Atelierwerking
- Sport/L.O.
- Labo
- Werkbundel
- groepsopdracht
- Luisteren en schrijven
- Rekenoefening
- klasgesprek
- P. 0.
- ...

Met de 2 wekschema's kan bijgehouden worden welke momenten de jongere energie gaven en daaruit kan je in gesprek nadien een insteek krijgen om het over onderwijsvormen te hebben.

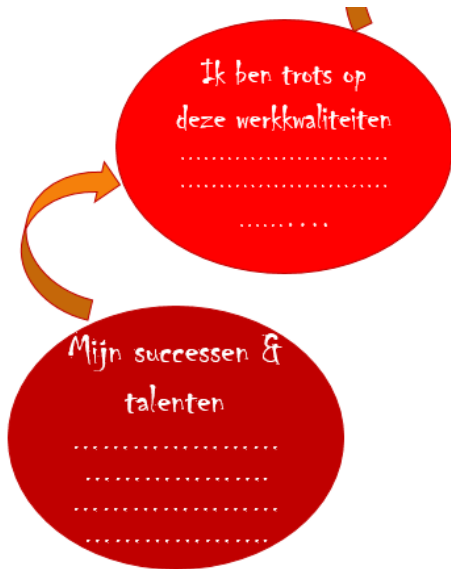
De zelfobservatie geeft input over studiekeuze en duaal leren.

Klik [hier](#) voor de 2 schema's.

4. Oefeningen vanuit de sectoren: cfr duo+

Weet je wat je kan? Arbeidsrijpheid nagaan

1. Wat zijn generieke competenties?

In duaal leren nemen generieke competenties een centrale plaats in. Het is de bedoeling dat jongeren er dus een goed begrip van hebben voordat erover gesproken kan worden en voordat ze zichzelf hierop kunnen inschalen.

→ Doe!: de jongere begrijpt wat de verschillende generieke competenties betekenen.

↗ Zie [bijlage](#) voor het materiaal. Knip op voorhand de symbolen en omschrijving uit. De opdracht luidt: leg de juiste symbolen bij de juiste omschrijving. Ondersteun door de omschrijving voor te lezen indien nodig.

↗ 2^e stap: bevestig aan welke werkkwaliteiten de jongere bepaalde activiteiten kan linken.

2. Generieke competenties trainen met Kickstart

Generieke competenties zijn complexe begrippen. Jongeren moeten daarom ook de kans krijgen om hierin gecoacht te worden.

Het trainen van de generieke competenties houdt in:

- veelvuldig de link kunnen leggen met het eigen gedrag en de inhoud van de competenties
- een genuanceerd beeld krijgen van de inhoud van generieke competenties. Bijv. stiptheid en betrouwbaarheid heeft te maken met op tijd komen, maar houdt niet alleen 'op tijd komen' in. Het is ook: zich houden aan afspraken, eerlijk zijn, loyaal zijn, enzovoort.
- Op een interactieve en ervaringsgerichte manier coachen

Aan de hand van Kickstartfiches vind je toegankelijk materiaal waarmee je met de klas aan de slag kan. <https://kickstart.goleweb.eu/nl/toolbox>

De spelfiches zijn opgedeeld per generieke competentie. Zoals het voorbeeld hieronder krijg je een leidraad mee om na elke activiteit een korte nabespreking te doen.

Buitenstebinnen

Spel 46

Spelinformatie

Werkkwaliteit: samenwerken

Spelvorm: doospel

Materiaal: touw, schaar

Voor wie: grote groep

Timing: min. 10 minuten

Moelijkheidsgraad: basis

Vorbereiding: materialen klaarleggen

Speluitleg

De coach laat de jongeren in een kring op de grond zitten met de gezichten naar het midden. Hij/zij geeft dan volgende opdracht:

- Bind de linker enkel vast aan de rechter enkel van je buur met touw

Opmerking: De coach controleert eerst of iedereen op de juiste manier vastgemaakt is.

- Probeer de kring binnenstebuiten te draaien zodat iedereen met de rug naar elkaar toe zit (zonder de enkels los te maken).

Nabespreking

De coach bespreekt met de groep:

- Hoe verliep het?
- Hebben jullie overlegd? Volgden jullie een afgesproken strategie?
- Blevten jullie proberen?
- Nam er iemand de leiding?

Oplossing: Als de helft van de kring zo laag mogelijk tegen de grond gaat hangen of zitten, kan de andere helft over hen heen kruipen.

Samenwerking

3. Talent in beeld

Door generieke competenties te coachen krijgen jongeren en coaches te weten wat goed gaat en waaraan gewerkt kan worden. Het komt er steeds op aan om de talenten, interesses en generieke arbeidscompetenties op het spoor te komen⁵. Hierna volgt een leidraad om deze talenten, interesses en generieke competenties stapsgewijs in beeld te brengen.

Groepsopdracht successen in kaart brengen. Maak een silhouet

Stap 1

Om met de jongere stil te staan over eigen talenten, wordt het begrip “**successen**” geïntroduceerd. De klas wordt opgedeeld in duo's. Elk duo tekent op een groot blad het silhouet van de andere jongere en vraagt hem na te denken over een persoonlijk succes:

- Een actie, iets wat hij gedaan heeft
- Bij voorkeur heel recent
- Het succes was zichtbaar voor minstens 1 iemand
- Je was er zelf tevreden over, je was er zelf trots op. Het gaf een goed gevoel.

De successen worden naast het silhouet geschreven. Er wordt gevraagd te vertellen aan de anderen over hun successen. Het kan ook krachtig zijn wanneer de begeleider dezelfde opdracht uitvoert. Zo sta je op gelijke hoogte.

Stap 2

⁵ Dit onderdeel is gebaseerd op de uitwerking van Let's co, een ESF-project binnen duaal leren, dat zich op zijn beurt heeft laten inspireren door de talententheorie van Luk Dewulf.

In het tweede deel vertrekken we vanuit de successen om de **talenten** te benoemen. We geven de jongere een lijstje hoe hij zijn talent op het spoor kan komen. Enkele tips aan de jongere: als je iets graag doet en dat goed kan dan:

- Babbel je daarover
- Denk je daar veel aan
- Voel jij je goed als je het doet
- Verlies je de tijd uit het oog
- Geeft het je energie
- Krijg je een pluim van anderen

Deze talenten worden dan genoteerd en gegroepeerd op het getekende silhouet van de de jongere.

Stap 3

De gegroepeerde talenten worden nu gelinkt aan **generieke competenties**. Elk duo krijgt een lijst van de generieke competenties. [Zie bijlage 14](#). Per duo worden de talenten overlopen en de gepaste generieke competenties bijgeschreven.

Een variant: elk duo gaat bij een ander silhouet staan en doet dezelfde denkoefening. Elke jongere kan op de leerlingenkaart zijn successen, talenten en sterke werkkwaliteiten aanvullen. [Zie bijlage 13](#).

Stap 4

We bevragen vervolgens de perceptie van de jongere over zijn takenpakket op de leerwerkplek, op stageplekken of in de praktijklessen. De jongere stelt een lijst op (kan ook op voorhand) van alle taken die hij tot nu toe doet. Elke taak wordt opgeschreven, liefst op een etiket. Vervolgens vraag je om elk etiket aan één van de twee zijden van de weegschaal te kleven of schrijven, waarbij de ene zijde van de balans de talenten bevat en de andere zijde de niet-talenten.

Een ideale job bevat 80% van de taken die aanleunen bij een talent en 20% bij een niet-talent. De weegschaal helt dus over naar de talentzijde. Vervolgens mag de jongere op de lijst aanduiden op welke taken hij trots is en op welke vlakken hij nog wil groeien.

Het is absoluut relevant om ook anderen, zoals leerkrachten, ouders, vrienden, anderen uit de groep te bevragen naar de talenten van de jongere om een breder zicht te krijgen op de talenten.

4. De positieve roddel: laat de anderen zeggen wat je goed kan.

Complimentjes geven aan elkaar kan wonderen doen. Vaak zijn complimenten onverwachts, iets waar je zelf niet aan dacht. Met andere woorden kan je door feedback van anderen meer te weten komen over die zaken die je goed kan.

Opstelling : vorm groepjes van drie of vier. 1 persoon zit met de rug naar de anderen toe.

De **opdracht**: roddel over elkaar en spreek enkel over positieve zaken. Zeg hierbij wat je aan positiefs is opgevallen, welke positieve eigenschappen die persoon waarschijnlijk heeft, welke positieve effecten iemand op de groep heeft, enzoverder.

Zorg ervoor dat de groep elkaar al wat kent, of dat ze zich kunnen baseren op een significante periode dat ze samen een opdracht, oefening, hebben meegemaakt.

Opmerking: deze oefening kan enkel in een groep waar jongeren zich voldoende veilig voelen.

5. Uitbreiding positieve roddel

Complimentjes geven aan elkaar kan wonderen doen. Vaak zijn complimenten onverwachts, iets waar je zelf niet aan dacht. Met andere woorden kan je door feedback van anderen meer te weten komen over die zaken die je goed kan.

Via de vorige oefening krijgen leerlingen te horen wat anderen vinden dat ze goed kunnen. In deze oefening worden de positieve roddels uit de groep toegevoegd aan de eigen inbreng van de leerling over zichzelf.

Klik [hier](#) voor de fiche met de opbouw van de oefening.

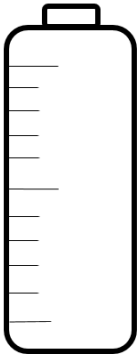
Weet je wat je kiest? Is duaal leren een onderwijsvorm voor deze jongere?

1. Juist beeld van duaal leren? Infofilm

Op het wijde web vind je heel wat info over duaal leren. We selecteerden voor jou al enkele infofilms. Dit lees je bij deel “oriënteren met de individuele leerling”, weet je wat je kiest, p. 52.

Of klik [hier](#).

2. Is duaal leren iets voor jou?

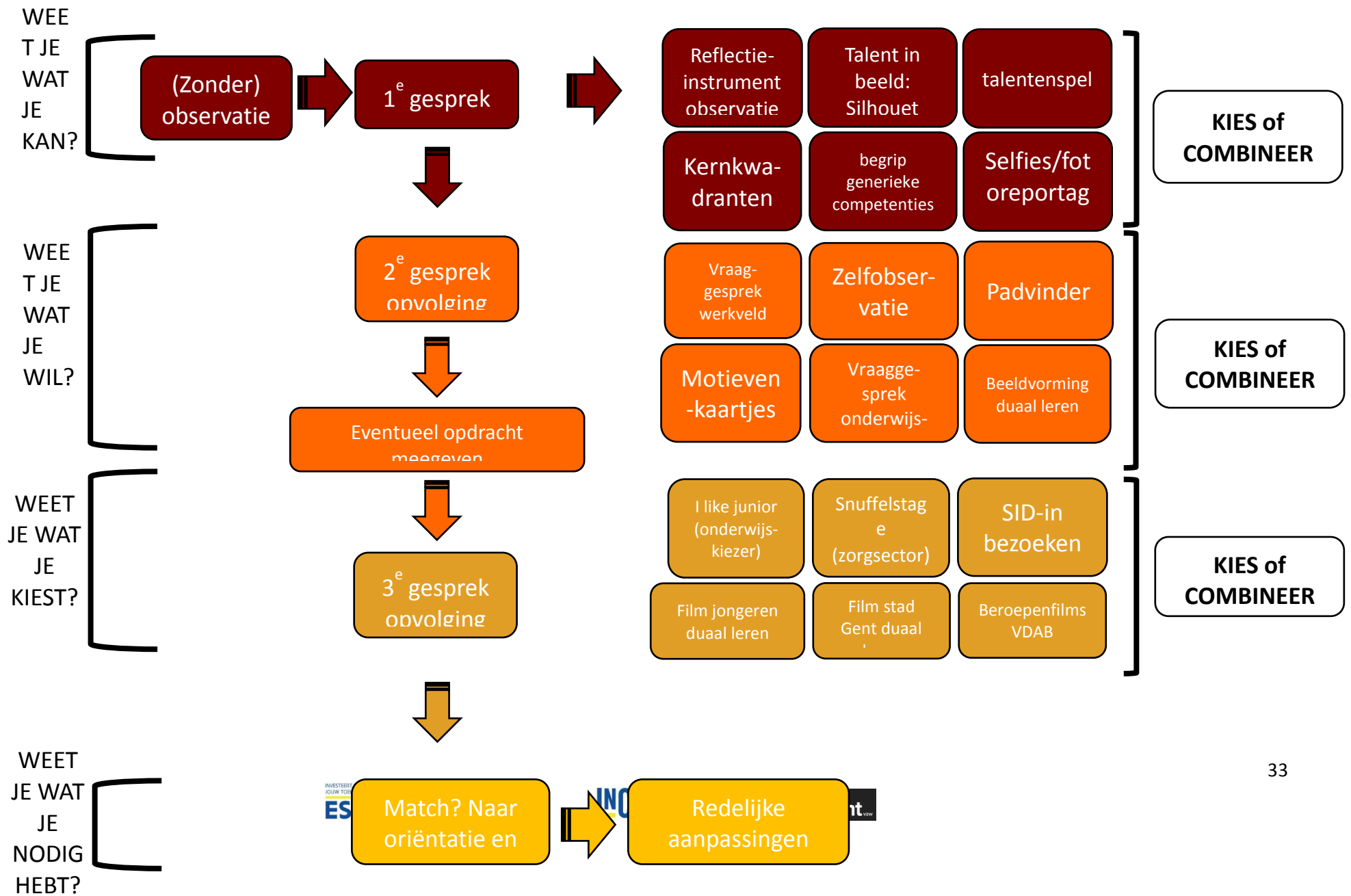

Om met jongeren na te denken over duaal leren en of ze zichzelf dat zien doen, voorzien we een kleine oefening. De opdracht is eenvoudig, maar geeft heel wat stof tot overleg.

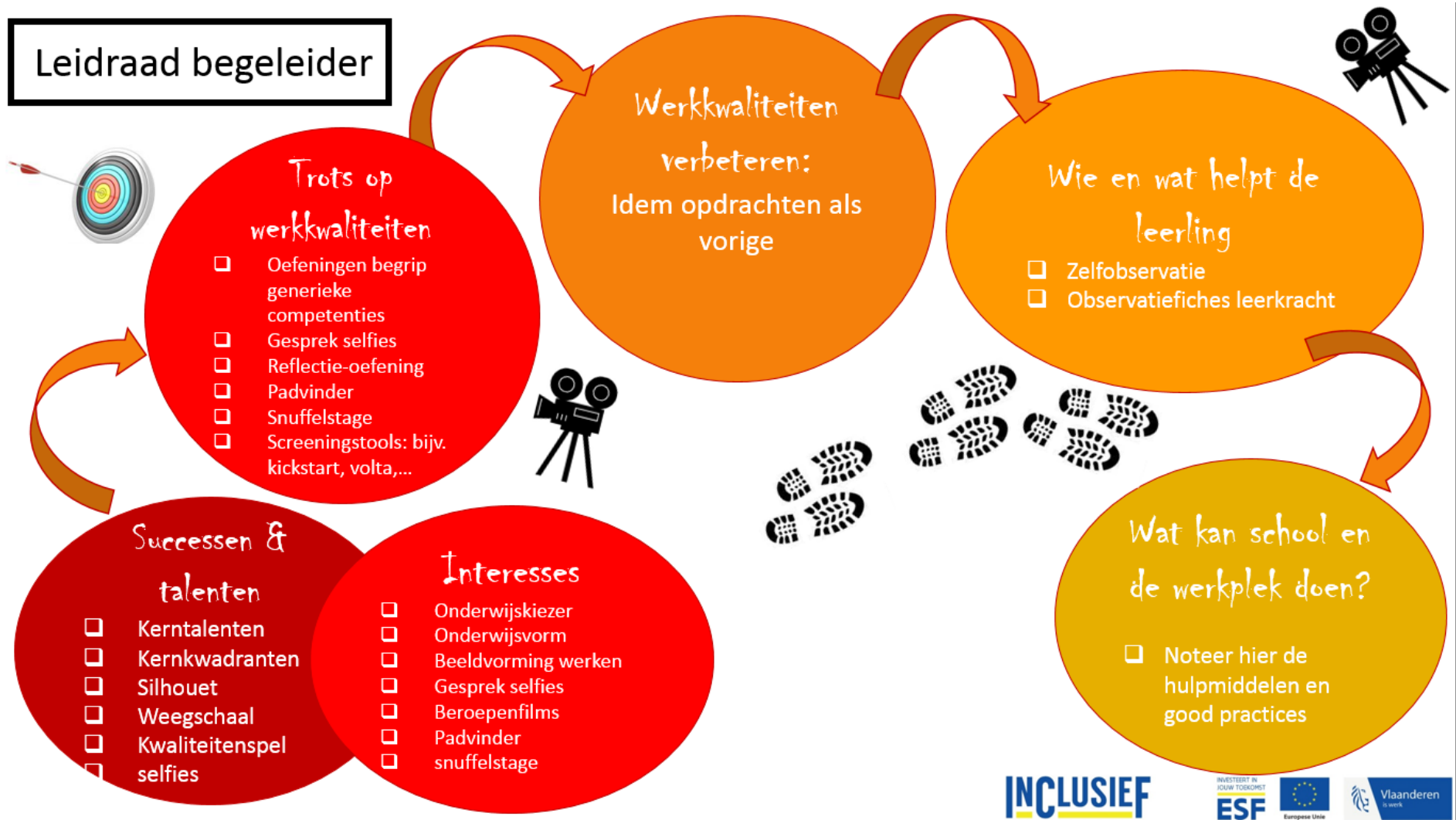
Zie [bijlage 9](#) : vraaggesprek onderwijsvorm

Oriënteren naar duaal leren met de individuele leerling

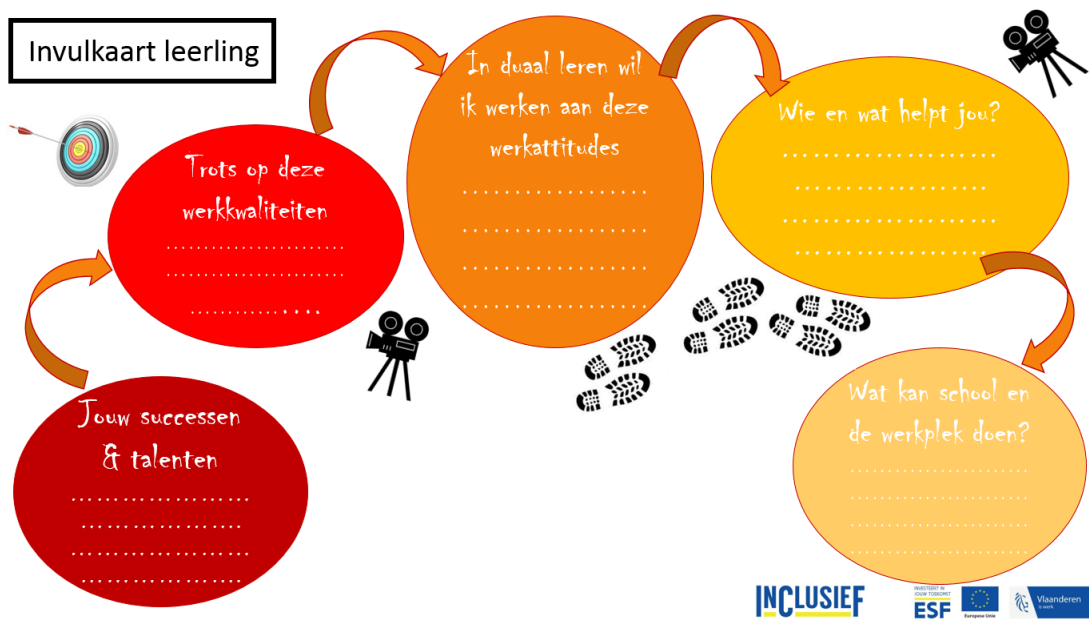

Een tweede schema geeft de begeleider een overzicht op basis van de fiche die je met jongeren opstelt. Kies zelf wat je handigst lijkt.

Hieronder zie je een invulkaart die het traject voorstelt dat je met de jongere aflegt om tot redelijke aanpassingen te komen binnen duaal leren. De nadruk ligt op **generieke competenties** omdat deze competenties op elke werkplek nodig zijn.

Per stap wordt een oefening, methodiek of gesprekstechniek uitgewerkt. Print een kaart af en vul het samen met de jongere in aan de hand van de gesprekken. Dit kan de jongere bijhouden en gebruiken bij inschrijving in een opleiding duaal leren. In [bijlage 1](#) vind je een printklare versie.

Weet je wat je wil? Arbeidsbereidheid nagaan.

In het gehele oriëntatie-instrument vormt dit onderdeel de eerste fase van de oriëntering, nl. nagaan wat de jongere wil. En meer specifiek 'wil de jongere instappen in duaal leren?'. Dit is de eerste stap naar een positieve studiekeuze. Hieronder worden de actieve methoden uit het bovenstaande overzicht omschreven om met de jongere aan de slag te gaan.

Heel wat oefeningen en opdrachten kunnen ook meegegeven worden aan de jongere als 'thuisopdracht'. Het vormt dan de basis voor een volgend gesprek.

1. Motieven voor duaal leren

Doel: arbeidsbereidheid in kaart brengen

Met deze techniek kan een interactief gesprek plaatsvinden over de redenen waarom een jongere al dan niet in duaal leren zou instappen. De motievenkaartjes uit de bijlage 6 presenteer je en laat de jongere enkele motieven uitkiezen die zijn keuze beïnvloeden.

- Laat de jongere die kaartjes aan de kant leggen die hij niet begrijpt. Die licht je nadien toe
- Laat de jongere een top 3 uitkiezen
- De top 3 bespreek je grondig.
- Tip: schrijf de top 3 op een kaartje en geef dit mee met de jongere.
- Je kan dit verder gebruiken bij het onderdeel ['weet je waarvoor je kiest'](#).

→ In [bijlage 6](#) vind je de motievenkaartjes terug.

NOTA: dit materiaal werd samen met JES uitgewerkt: <http://www.jes.be/pagina/simme>.

2. Zelfobservatie-opdracht en aankruisdagboek

Wanneer je merkt dat een jongere nog geen duidelijk zicht heeft op de onderwijsvorm die hem aanspreekt, kan je hier aan de hand van een zelfobservatie een beter beeld van krijgen. Vraag de jongere om een korte periode, bijv. twee dagen, bij te houden welke momenten op school hem motiveerden, aanspraken, hij zich goed bij voelde. In een tweede gesprek kan je hier dan op terugkomen.

→ In [bijlage 7](#) vind je een sjabloon terug dat je kan meegeven met de jongere.

3. Vraaggesprek onderwijsvorm

Doel: matching met onderwijsvorm dual leren in kaart brengen

Met dit vraaggesprek wordt een aanzet genomen om de manier waarop de jongere graag leert in kaart te brengen. Op die manier kan je in het gesprek de motivatie om te werken bespreken en nagaan of er een match is met de onderwijsvorm dual leren. We leggen hiermee de link naar arbeidsbereidheid, een van de voorwaarden om in te stappen in dual leren.

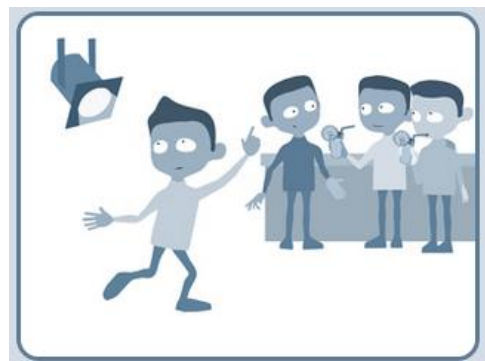
→ In [bijlage 5](#) vind je een leidraad terug.

3. Padvinder

Een korte online vragenlijst die de jongere info geeft over wie hij is, hoe hij leert, wat hij interessant vindt, hoe goed hij kan redeneren, hoe hard hij wil presteren.

De padvindervragenlijst vind je terug op www.padvinder.be

Op basis van de vragenlijst kan je de verschillende onderdelen verder uitdiepen met de jongere.

4. Concreet: studiegebied en interesseveld

Naast de interesse om te werken binnen duaal leren, is het ook belangrijk om stil te staan, bij de concretere interesses van de jongere. Binnen welk arbeidsdomein zou hij aan de slag willen? Hieronder komen enkele methodieken aan bod die hierop inzoomen.

a. Onderwijskiezer “I like junior”

Doel: interesses in studierichtingen in kaart brengen.

Onderwijskiezer is een online instrument dat helpt zoeken naar een gepaste studierichting. Het geeft objectieve, onafhankelijke en kwaliteitsvolle informatie over het gehele onderwijslandschap. Het is bedoeld voor leerlingen, ouders, leerkrachten en CLB'ers. De jongere kan de vragenlijst invullen om tot een lijst of samenvatting te komen van studierichtingen die in het verlengde van de interesses liggen.

Je hebt de keuze tussen een visuele en een talige vragenlijst. De test duurt ongeveer 15 minuten. Via de volgende website vind je de vragenlijst terug: https://www.onderwijskiezer.be/ilike_junior/

b. Snuffelstage

Je leert het best of iets bij je past, door er even van te proeven, door met je voeten in de praktijk te staan. In sommige sectoren kan je dan ook een snuffelstage van één of enkele dagen volgen.

Binnen de **zorgsector**:

www.ikgaervoor.be

<http://www.azstlucas.be/werken-bij-az-sint-lucas/student-in-az-sint-lucas/snuffelstages>

Tuinbouwschool Melle: indien je twijfelt of de tuinbouwschool iets voor jou is, is het mogelijk om dagje mee te lopen. Neem contact op via de volgende link:

<http://www.tuinbouwschool-melle.be/index.php/onze-school/snuffelstage>

Bij defensie: jongerenstage met selectiecriteria (en –proeven bij enkele stages)

<http://www.mil.be/nl/jongerenstages>

Bij Syntra: <http://www.leertijd.be/werkend-leren/snuffeldagen-syntra-leertijd>

Niet wat je zoekt? Niets weerhoud je om de vraag naar een snuffelstage aan een bekende school of gekend bedrijf te stellen. Vraag indien nodig hulp aan een begeleider op school of aan de CLB-medewerker van de school.

c. SID-in-beurzen

Elk jaar worden per provincie SID-in-dagen (Studie-Informatie-dagen) georganiseerd. Je krijgt er ook informatie over een aantal beroepssectoren. Je kan er terecht met vragen over wat beroepen inhouden, over mogelijke tewerkstelling en over verdere opleiding in bedrijven en organisaties.

Aan een stand van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) krijg je inzicht in de arbeidsmarkt en verneem je wat je als jonge werkzoekende te doen staat.

→ Meer informatie met o.a. data en locatie vind je op: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/sidin> .

Weet je wat je kan? Arbeidsrijpheid nagaan.

In duaal leren nemen generieke competenties een centrale plaats in. Generieke competenties vormen de basis waarop arbeidsrijpheid bepaald wordt. In dit onderdeel leren jongeren wat de generieke competenties behelzen en zichzelf op deze competenties inschalen.

Het komt er steeds op aan om de talenten, interesses en generieke arbeidscompetenties van de jongeren op het spoor te komen en hiermee in gesprek te treden. Onderstaande oefeningen brengen in beeld wat de talenten van jongeren zijn. Het betreft oefeningen die zowel breed gaan, als toegepast zijn op generieke competenties. Kies die oefeningen uit die je relevant lijken of laat je inspireren.

Wat zijn generieke competenties?

In dual leren nemen generieke competenties een centrale plaats in. Het is de bedoeling dat jongeren er dus een goed begrip van hebben voordat erover gesproken kan worden en voordat ze zichzelf hierop kunnen inschalen.

→ Doel: de jongere begrijpt wat de verschillende generieke competenties betekenen.

↗ Zie [bijlage](#) voor het materiaal. Knip op voorhand de symbolen en omschrijving uit. De opdracht luidt: leg de juiste symbolen bij de juiste omschrijving. Ondersteun door de omschrijving voor te lezen indien nodig.

↗ 2^e stap: bevraag al eens aan welke werkkwaliteiten de jongere bepaalde activiteiten kan linken.

2. Wat gaat goed?

Om de overgang te maken van successen en talenten naar generieke competenties geven concrete ervaringen heel wat handvaten om mee aan de slag te gaan. Vraag de jongere om een week **selfies** te nemen van aangename momenten, successen of dingen die wel gelukt zijn: op school, thuis, hobby, vrienden, week-endwerk,... dit vormt dan de basis voor een volgend gesprek.

Zie [bijlage](#) 4 met kaartjes om de opdracht te helpen herinneren.

3. Successen linken aan generieke competenties.

Bij deze oefening ga je met de jongere reflecteren over zijn werkkwaliteiten of generieke competenties. Welke werkkwaliteiten kunnen tot hun recht komen in de gekozen opleiding? En dus welke kunnen we zeker inzetten om de opleiding in duaal leren tot een goed einde te brengen? Je bouwt verder op de vorige activiteiten (begrip generieke competenties, selfies).

Overloop de ervaringen, successen van de jongere en bekijk aan welke werkkwaliteiten je dit kan linken.

 Hierbij hoort het werkblaadje in de [bijlage 6](#). Kies 3 kwaliteiten waar je trots op bent. Geef hierbij telkens een voorbeeld (op basis van de selfies en/of andere concrete ervaringen)

Hierbij is het belangrijk dat je op het einde van het gesprek heel concreet weet hoe de gekozen competentie er voor die leerling uitziet. Je ziet het als het ware als een **film** voor je afspelen. Vraag zeker door naar concrete aspecten. Gebruik hiervoor de leidraad in bijlage.

4. Informatie verzamelen op basis van observaties door leerkrachten en zorgpersoneel

a. Objectieve observaties door betrokken leerkrachten

De observaties van betrokken leerkrachten en zorgpersoneel kunnen ook de basis vormen voor een gesprek met de jongere. Bij deze observatie staat **objectiviteit** centraal. Bij objectieve observatie bekomen verschillende observatoren een gelijkaardig verslag. Om objectief te observeren is er tegelijk nabijheid en neutraliteit nodig:

- ✓ Met **neutraliteit** verwijzen we naar het goed kunnen luisteren: zelf zwijgen is hierbij belangrijk. Tijdens de observatie hou je je afzijdig en meng je je best helemaal niet in de activiteit. Goed luisteren betekent ook datgene opmerken wat net *niet* gezegd wordt.
- ✓ Daarnaast is **nabijheid** en hiermee ook empathie belangrijk. Je moet openstaan voor het gedrag van de leerling. Een beoordeling is hierbij niet op zijn plaats.

Naast deze basishouding, wijzen we op enkele valkuilen waar we je bewust van willen maken:

- ✓ **Selffulfilling prophecy:** mensen hebben de neiging via een foute beoordeling van de situatie een nieuw gedrag op te roepen waardoor de oorspronkelijke, foute kijk waar wordt. Deze schijnbare juistheid van de voorspelling houdt een foute voorstelling van zaken in stand. De voorspeller zal datgene wat uiteindelijk gebeurd is aanvoeren als bewijs dat hij van begin af aan gelijk had. Deze valkuil bestaat ook bij het observeren van gedrag binnen dual leren.
- ✓ **Cognitieve bias en horn-effect:** mensen hebben de neiging om aan bepaalde kwaliteiten van personen, andere kwaliteiten toe te schrijven (Thorndike, 1920). Het Horn-effect is het tegenovergestelde. Deze effecten kunnen een stereotiepe observatie in de hand werken, wat net het tegenovergestelde is van de objectieve observatie.

Voorbeeld: wanneer een jongere sterk wordt ingeschat op vlak van samenwerking, beoordeelt de observator dat deze jongere ook goed is op vlak van stiptheid. Hij kent een kwaliteit toe die niet geobserveerd is, maar verondersteld wordt op basis van een andere positieve eigenschap.

Om deze valkuilen te voorkomen, geven we enkele concrete richtlijnen voor een objectieve observatie mee.

- ✓ Kies **gericht** enkele betrokken leerkrachten. Het is belangrijk dat zij de jongere kennen en betrokken zijn met de schoolloopbaan. Dit kan de klastitularis zijn, de leerlingbegeleider, L.O.-leerkracht, praktijkleerkracht,... of anderen. Aan de hand van de observatiefiche kan je het gesprek met de jongere rond motivatie, studiekeuze,... vormgeven. Klik hier voor de [fiche](#) in bijlage 3.
- ✓ Maak een verschil tussen gedrag en interpretatie:

Dit is gedrag:	Dit is een interpretatie:
Een anekdote vertellen	Sociaal zijn
Aan leerkrachten een vraag stellen	Geïnteresseerd zijn
Stilstaan	Lui zijn
Alleen staan	Asociaal zijn

- ✓ Schets een **concrete situatie**: in plaats en tijd.
Bij het verslag van de observatie geef je de zaken zo concreet mogelijk weer. Hierbij geef je aan op welk moment en in welke precieze situatie een leerling een bepaald gedrag stelt.

Bijvoorbeeld: Leerling L. werkte goed door → vervangen door: Tijdens de les lassen werkte L. de volledige module hoeknaadlassen af.

- ✓ Zorg voor een zo **gevarieerd** mogelijke observatie waarin de leerling verschillende kanten van zichzelf kan laten zien. Dit kan zich ook buiten de school afspelen. Familie, vrienden,... kunnen mits medeweten van de jongere, ook in de observaties betrokken worden.
- ✓ De **observatiefiche**: om in te spelen op het aspect van arbeidsrijpheid baseerden we ons op de generieke competenties van Kickstart. Dit zorgt voor een leidraad bij de observatie.

→ In de [bijlage 3](#) vind je de observatiefiche terug.

5. Observaties bespreken: werktalent in kaart brengen

Nu start de eigenlijke oriëntering met de jongere. Je start een gesprek over de observatie. Het doel van dit gesprek is de aanvaardbaarheid van de observatie verhogen. Het is een belangrijke schakel binnen de oriëntering om aan te sluiten bij de ervaringen van de jongere. Zo voelt de jongere zich mee eigenaar van hetgeen over hem geschreven wordt. We bouwen het gesprek op via een reflectie-instrument. Het is stap voor stap opgebouwd en sluit aan bij de observatiefiche. Dit interactief instrument vertrekt van de basisprincipes van het oplossingsgericht coachen. Meer info hierover vind je in het 'Draaiboek coach de coach'.

→ In de bijlage 4 vind je de **reflectiefiche** terug. Klik [hier](#).

Kies 3 kwaliteiten uit de observatie waar je trots op bent en geef daarvoor telkens een voorbeeld uit je dagelijks leven.		
Werkkwaliteit	Omcirkel je behaalde level.	Kies 3 werkkwaliteiten. Geef daarvoor telkens 1 of 2 voorbeelden uit je dagelijkse leven.
 Planning & prioriteiten		
 Samenwerking		

Werkkwaliteiten in kaart brengen.

Ten slotte leggen we de link vanuit successen en talenten naar generieke competenties. Een handige tool om een beeld te krijgen van deze competenties is via de Kickstarttool. We verwijzen hierbij naar de website van Kickstart waarop je de vragenlijst terugvindt.

Ook de technische handleiding vind je op de website terug: <https://kickstart.goleweb.eu/nl/main>

6. “Speel je kerntalenten uit.” Danielle Krekels

Doel: brede interesses en talenten in kaart brengen

Danielle Krekels kwam er achter dat het speelgoed dat kinderen kiezen, iets verklapt over hun persoonlijkheid. Het speelgoed dat ze kiezen sluit aan bij hun natuurlijke aanleg: bij dat wat ze graag doen én waarin ze echt goed in kunnen worden als ze het verder ontwikkelen. Via kinderspeelgoed leer je over jezelf. Zo ontstond de kerntalentenmethode. Vanuit deze kerntalenten kan je het gesprek over talenten, kwaliteiten en interesses aangaan met de jongere om zo tot een studierichting te komen. Je hanteert dit spel best wanneer er nog weinig informatie beschikbaar is over de talenten en kwaliteiten van de jongere.

Vertrekkend van de vraag ‘Met welk speelgoed of met welke spelletjes speelde je als kind het liefst?’ legt de kerntalentenmethode bloot wie iemand in aanleg is, welke ‘kerntalenten’ hij heeft.

7. Kwaliteitenspel

Met dit kaartspel kan je de kwaliteiten en valkuilen (vervormingen) in kaart brengen. Het wordt tijdens het gesprek aan de hand van kaarten duidelijk welke prioriteiten de jongere heeft en hoe hij zijn kwaliteiten en valkuilen percipieert.

Stap 1: Selecteren van kwaliteiten

Geef de jongere de opdracht om acht kwaliteiten van het stapeltje kaarten te nemen en open voor zich neer te leggen. Laat hem telkens een nieuwe kaart van het stapeltje nemen en beslissen of hij één van de acht kaarten door deze nieuwe kaart wil vervangen. De kaart die hij wil vervangen, legt hij weg. Laat de jongere doorgaan tot het stapeltje op is. Uiteindelijk heeft de jongere de voor hem acht belangrijkste kwaliteiten voor zich liggen.

Stap 2: Ordenen van kwaliteiten

Vraag de jongere om de kaarten in volgorde van kwaliteit die hij het belangrijkste vindt, naar kwaliteit die hij minder belangrijk vindt.

Stap 3: Selecteren van valkuilen/vervormingen

Herhaal stap 1 voor de valkuilen/vervormingen.

Stap 4: Ordenen van valkuilen/vervormingen

Herhaal stap 2 voor de valkuilen/vervormingen: vraag de jongere eerst de valkuilen/vervormingen te leggen waarvan hij het meest last heeft en laatst de vervormingen waarvan hij het minst last heeft.

Stap 5: Bespreken gekozen kaarten en volgordes

Besprek samen met de jongere zijn kwaliteiten en vervormingen/valkuilen in functie van zijn job- doelwit, omgang met anderen,... Vraag door over situaties waarin de jongere al ervaren heeft dat hij die kwaliteiten en vervormingen/valkuilen heeft. Ga na hoe de jongere hiermee omgaat.

In het kwaliteitenspel PLUS kan je aan de jongere vragen om bij elke kwaliteit en vervorming/valkuil ook aan te geven onder welke 'voorwaarden' hij over deze kwaliteit beschikt of in deze valkuil trapt.

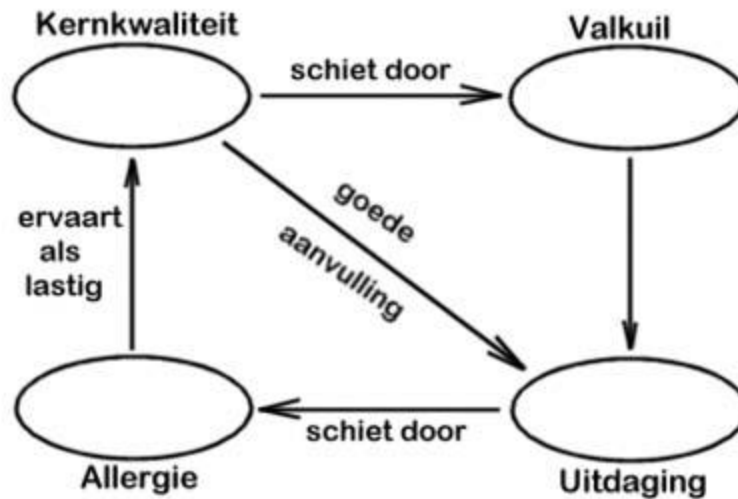
Een variant kan zijn om de jongere de kaartjes te laten over drie stapels:

- Kwaliteiten waarover ik echt beschik
- Kwaliteiten waarover ik half en half beschik
- Kwaliteiten waarover ik niet beschik

8. Kernkwadrantenspel

Met kernkwadranten kan de jongere reflecteren over zijn kernkwaliteiten, valkuilen, uitdagingen en allergieën. Dit kan helpen om eigen actiepunten te formuleren.

Een blanco sjabloon en de specifieke werkwijze om kernkwadranten op te maken vind je in de [bijlage](#).

9. Ga verder met de generieke competenties: aan welke wil je werken?

In dual leren wil ik
aan deze
werkqualiteiten
werken

.....

Naast de werkqualiteiten waarop de jongere trots is, breng je nu in beeld welke nog verder kunnen ontwikkelen.

↗ Opdracht: ga naar de leidraad in [bijlage 19](#) of werk verder op de vorige. Bespreek 1 van de werkqualiteiten waaraan de jongere wil werken.

↗ Het is de bedoeling dat de jongere helemaal voor zich ziet hoe hij de werkqualiteit kan aanpakken. Denk hierbij aan de film uit de vorige opdracht.

Weet je wat je kiest? Is duaal leren iets voor deze jongere?

In het gehele oriëntatie-instrument vormt dit luik de tweede fase van de oriëntering naar duaal leren. Deze fase kan na de eerste fase komen, maar kan evengoed tegelijkertijd met fase 1 verlopen. De bedoeling is om de jongere informatie te geven over enerzijds de onderwijsvorm en anderzijds het beroep waar hij in terecht kan komen.

1. Film met/door CLW-jongeren

Doel: informeren over de onderwijsvorm/ match controleren

Met een aantal jongeren van het CLW Gent werd een film gemaakt over duaal leren. In deze film geven de jongeren aan wat het verschil is tussen voltijds leren op de schoolbank en leren en werken combineren. De film kwam tot stand via een coachingstraject rond algemene competenties. Via ervaringsgericht leren werden de competenties concreet gemaakt. De beelden, interviews en foto's werden door de jongeren zelf gemaakt. Een film voor en door jongeren dus!

2. Beroepenfilms VDAB

Doel: informeren over een beroep(ensector)

De VDAB legde een databank van videomateriaal aan rond verschillende beroepen. Deze databank kan je raadplegen om de jongere extra informatie te geven over een bepaald beroep. Of indien er twijfel is tussen verschillende beroepen, het gesprek iets concreter te maken.

Via de volgende link beland je op de website van VDAB: <http://vdab.tv/categorie/19>.

3. Komt het beeld van de opleiding overeen met de toekomstige werkplek?

Met dit onderdeel ga je in op het luik werken. We gaan na welk beeld de jongere over werken heeft, wat daarbij komt kijken en hoe hij zichzelf hierbij inschat. In de bijlage vind je enkele kleine oefeningen om de beeldvorming rond tewerkstelling bespreekbaar te maken.

Doel:

- Leerlingen kunnen omschrijven waar je met de gekozen opleiding terecht kan? (werkplek)
- Leerlingen kunnen aangeven of ze dit ook zelf voor ogen hadden
- Leerlingen kunnen vertellen wat hun gekozen opleiding inhoudt.

→ [In bijlage 5](#) vind je een leidraad terug.

Inleiding: verwijzing naar de [motievenkaartjes](#)

NOTA : Dit materiaal werd uitgewerkt door JES: <http://www.jes.be/pagina/simme>

4. Is werken met mensen iets voor jou?

Vivo is de koepelorganisatie voor de zorgsector. Vivo geeft informatie over de sociale sector, de verschillende beroepen en opleidingsmogelijkheden aan jongeren en werkzoekenden. Je kan op onderstaande website heel wat filmpjes terugvinden waarin zorgpersoneel aan het woord is over hun job. Er zijn enorm veel mogelijkheden.

<http://www.werkmetmensen.be/>

5. Info-film duaal leren en stelsel leren en werken

Wat is duaal leren? Waarom kan het een goed idee zijn om duaal leren te volgen?

Eens een jongere weet van zichzelf dat hij arbeidsrijp en –bereid is, kan het interessant zijn om wat extra info te geven. Zo liggen de verwachtingen van school, bedrijf en jongere gelijk. Onderstaand filmmateriaal geeft duiding bij de voordelen van duaal leren voor de drie partijen en vertelt ook wat een jongere mag verwachten, wat hij ervan vindt.

6. infofilms duaal leren in verschillende sectoren en bedrijven

In deze film hoor je het verhaal van een duaal traject in de horeca , salons de notter.

<https://www.youtube.com/watch?v=rRC3a83RQxU#action=share>

Wens je meer concrete informatie over duaal leren in de bouwsector? Onderstaande film geeft een concreet verhaal bij bouwbedrijf Peter Haesaert.

<https://www.youtube.com/watch?v=dGAlSMmaBFY#action=share>

<https://www.youtube.com/watch?v=W5g81hOt04s>

Ook de Gentse haven heeft heel wat te bieden op vlak van duaal leren. Leer er meer over in dit filmpje. Je ziet er wat de voordelen zijn voor het bedrijf, de school en de jongere.

<https://www.youtube.com/watch?v=GtJUyPTmxU>

Hier hoor je het verhaal van enkele jongeren die aan het werk zijn bij autobedrijf Audi. Ook de voordelen voor het bedrijf komen aan bod.

Belastingdienst

In deze video vertellen twee medewerkers van de Belastingdienst over het begeleiden van duale studenten.

<https://www.youtube.com/watch?v=kAz099KzFPQ>

Sociaal Fonds Transport en Logistiek
Sociaal voordelig voor arbeiders en werkgevers

Logistiek – SFTL

Op de website van SFTL of Het Sociaal Fonds Transport en Logistiek (SFTL) vind je heel wat voor een goede samenwerking tussen het bedrijf en de jongere:

<https://www.youtube.com/watch?v=SeayXVOe3P4&feature=youtu.be>

AGORIA

Agoria: techniek

Via onderstaande link ontdek je wat duaal leren inhoudt voor verschillende technische opleidingen zoals lassen-constructie duaal, Elektromechanische technieken, elektromechanische vormgeving, elektromechanische vormgevingstechnieken

<https://www.agoria.be/duaalleren/>

Weet je wat je nodig hebt? Wat werkt?

Hoe hou je de keuze voor duaal leren vol? Welke succesfactoren vinden we terug? Op welke talenten kunnen we verder bouwen? In welke situaties komen deze talenten het meest tot uiting? Op het einde van deze fase in het oriënteringsinstrument willen we komen tot een invulling van redelijke aanpassingen binnen werkplekleren met een focus op generieke competenties.

Met andere woorden: Wat werkt?

1. Redelijke aanpassingen formuleren. Het M-decreet binnen duaal leren.

Achtergrond redelijke aanpassingen - Departement Onderwijs Vlaanderen

Redelijke aanpassingen doorvoeren is volgens het M-decreet een taak van de school. Een redelijke aanpassing neemt de beperkingen weg waarmee leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften te maken krijgen in een normale schoolomgeving. Zo kunnen die leerlingen de lessen volgen en zich optimaal ontwikkelen. Dat sluit aan bij het principe van Universal Design for Learning (UDL): de leerstof aanbieden op een manier die toegankelijk is voor een diverse leerlingenpopulatie door te variëren in bijvoorbeeld materialen, methoden en evaluatie.

Er bestaat geen lijst van wat 'redelijk' is en wat niet. Die afweging maakt de school voor elke leerling apart. Redelijke aanpassingen kunnen bestaan uit:

- ✓ **Remediërende** maatregelen: leerlingen individueel helpen
- ✓ **Differentiërende** maatregelen: leerstof en lesaanpak variëren
- ✓ **Compenserende** maatregelen: hulpmiddelen zoals een laptop toelaten
- ✓ **Dispenserende** maatregelen: vrijstellingen van onderdelen van het curriculum toelaten

Bij de beoordeling van de redelijkheid van de aanpassing, kan de school onder meer rekening houden met:

- ✓ De kostprijs van de aanpassing
- ✓ De impact die de aanpassing heeft op de school- en klasorganisatie
- ✓ Hoe lang en hoe vaak de leerling van de aanpassing gebruik kan maken
- ✓ De gevolgen van de aanpassing voor de levenskwaliteit van de leerling

- ✓ De gevolgen van de aanpassing voor de omgeving en andere leerlingen
- ✓ Het al dan niet ontbreken van gelijkwaardige alternatieven

Redelijke aanpassingen bij duaal leren aan de hand van dit oriënteringsinstrument

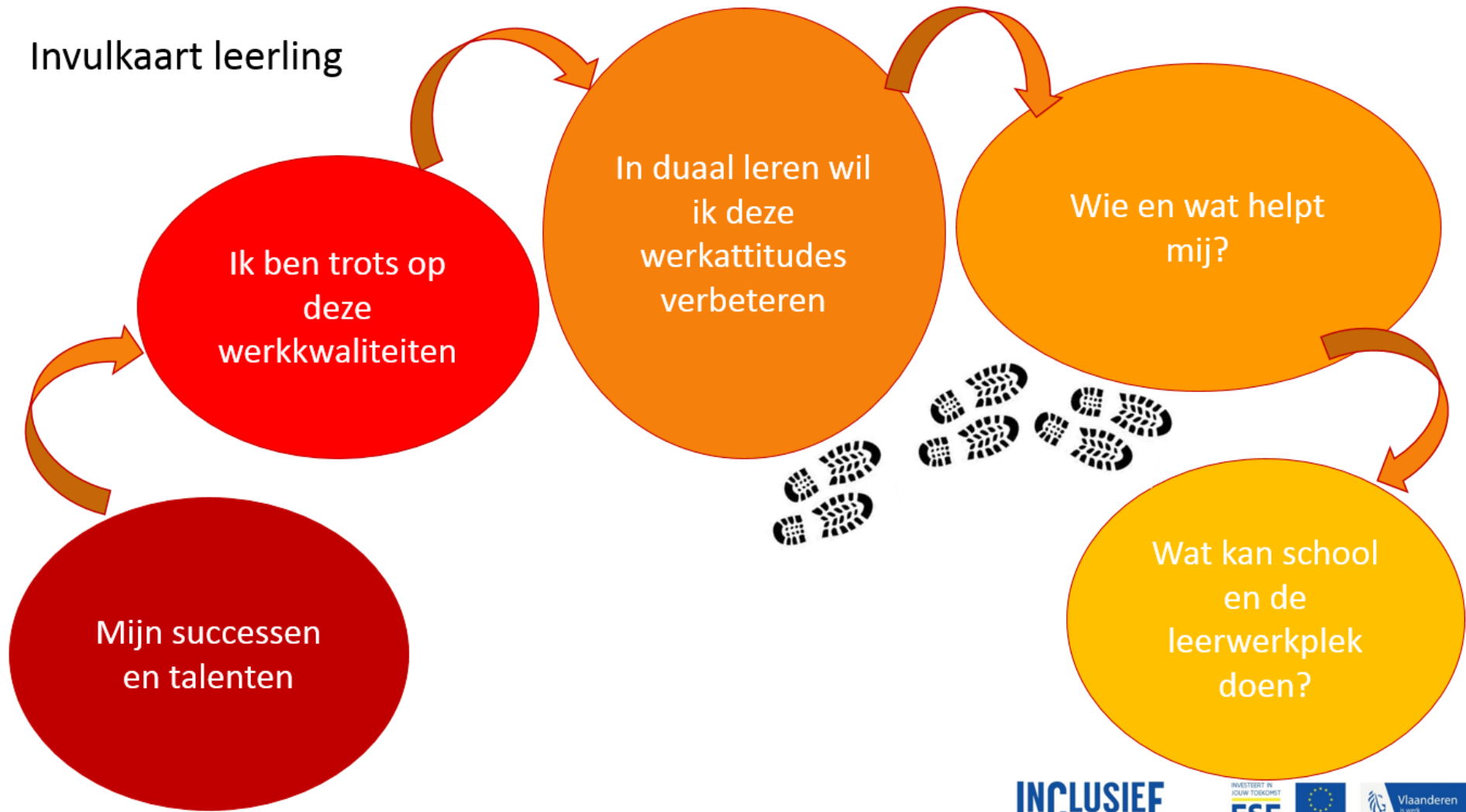
In de vorige gedeelten was sprake over verschillende fasen in een oriënteringsproces:

- Weet je wat je wil?
- Weet je wat je kiest?
- Weet je wat je kan?

Bij dit gedeelte formuleren we een antwoord op de vraag: “weet je wat je nodig hebt?”.

We volgen verder het onderstaande “bollenschema” en situeren ons op de ballon “wie en wat helpt mij?”

Invulkaart leerling

2. wie of wat helpt jou? → + gerichte observaties

Wie en wat helpt jou?

Op basis van de vorige gesprekken kan je al deels invullen wie en wat de jongere helpt om de generieke competenties in de verf te zetten of te ontwikkelen. Je kan dit aanvullen met gerichte observaties.

Via deze observaties die je zelf doet of vraagt te doen aan contactpersonen in de school, krijg je zicht op die instructies, die klasorganisaties, oefeningen, materialen, onderwerpen, medeleerlingen, enzovoort. die gewenst gedrag bevorderen. Je gaat actief op zoek naar de ondersteunende en bevorderende factoren. In de [bijlage](#) 17 vind je een handige observatiewijzer.

Je kan als CLB-medewerker ook putten uit het gemotiveerd verslag om onderwijsbehoeften te formuleren. Bespreek dit alles met de jongere en vul het invulblad verder aan.

3. gesprek CLB – school

Wat kan school en de werkplek doen?

Op basis van de onderwijsbehoeften van de jongere bekijken de school en de werkplek hoe aan de onderwijsbehoeften tegemoet kan gekomen worden. Van hieruit formuleer je ook de ondersteuningsbehoeften voor de leerkracht en de mentor en stel je de balans op tussen proportionele en disproportionele redelijke aanpassingen. Wat hebben zij nodig om de begeleiding van de jongere vol te houden?

4. toetssteen – hebben we dat goed gedaan?

Redelijke aanpassingen en ondersteuningsbehoeften bij duaal leren kunnen pas nuttig zijn wanneer ze zorgvuldig worden opgesteld én afgetoetst. Als kleine ondersteuning geven we je volgende toetsstenen mee:

- Iedereen is akkoord: gebaseerd op overleg, gedragen door het team, school – link naar visie op school
- Haalbaar – link met de ganse klas maken
- Beheersbaar
- Transparant: duidelijke en herhaaldelijke communicatie
- Vertrekt vanuit de sterktes van jongeren

Weet de jongere nu wat hij wil, kan , kiest en nodig heeft?

Aan de hand van een procesmatige oriëntering willen we de jongere ondersteunen in dit keuzeproces. Met dit onderdeelje willen we nagaan of de jongere dit zelf ook als helpend ervaart. De jongere moet antwoorden krijgen op de vragen “weet ik wat ik wil?”, “weet ik waarvoor ik kies?” en “wat heb ik nodig om te kunnen slagen?”. Met andere woorden willen we weten: heeft de leerling er iets aan gehad?

Om dit af te toetsen gebruiken we de techniek Session Rating Scale of kortweg SRS. Hiermee kom je te weten of de begeleiding voor deze jongere nuttig was.

Ga naar [bijlage 10](#) voor het sjabloon.

Praktijkvoorbeeld redelijke aanpassingen

Flow gebruikte materialen redelijke aanpassingen

Methodieken uit inclusief		Methodieken buiten inclusief		
	Evaluatie link redelijke aanpassingen		bron	Evaluatie link redelijke aanpassingen
Flow bollenschema	Overzichtelijk Toont aan wanneer aan wat wordt gewerkt	Talentsilhouet	Let's co/ Konekt	Vooraf geschikt om in een groep mee aan de slag te gaan. Visueel versterkend materiaal Toegankelijke verwoordingen Handig in gebruik Zowel mondeling als motorisch (aanduiding) te gebruiken) Vraagt een groot reflectievermogen
Selfies-opdracht	<ul style="list-style-type: none"> - Handeling om gericht foto's te kunnen trekken is belangrijk - Reflectie nodig om op te merken wanneer iets leuk is 	Pictogrammen talenten	Let's co/ Konekt	Visueel versterkend materiaal Toegankelijke verwoordingen Handig in gebruik Zowel mondeling als motorisch (aanduiding) te gebruiken)
Werksituaties duim omhoog/duim omlaag	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleert zelfreflectie - visueel 	SRS-ORS	?	nuttig om een feedback te ontvangen als begeleider

<p>casusoefening “problemen die je kan tegenkomen op weg naar het werk”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - maakt een situatie toepasbaar - Legt de link met de leefwereld en latere tewerkstelling - Vraagt een zekere mate van 	<p>Kwaliteitspel</p>	<p>Peter Gerrickens</p>	<ul style="list-style-type: none"> - gevarieerd - diepgaand - visueel - kan een diepgaand gesprek teweeg brengen, maar kan ook door aanduiding een beeld geven van iemands kwaliteiten.
<p>Casusoefening “problemen op de werkvloer”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - maakt een situatie toepasbaar - Legt de link met de leefwereld en latere tewerkstelling - Vraagt een zekere mate van reflectie en inlevingsvermogen. 	<p>Visuele schaalvragen Weerbericht oefeningen</p>	<p>Chris Van dam</p>	<p>De schaalvraag maakt een situatie bespreekbaar, geeft nuances op een toegankelijke manier.</p>

Conclusie praktijkvoorbeeld redelijke aanpassingen

Op basis van de ervaringen in bovenstaande oefeningen konden volgende redelijke aanpassingen op vlak van generieke competenties geformuleerd worden voor deze specifieke leerling:

- communicatie door middel van aanwijzing van geschreven taal
- rust gunnen bij blokkages
- tijd geven
- alternatieven blijven zoeken wanneer een bepaalde aanpak niet werkt
- grapjes
- begrensd meegaan in de fantasie
- 'frutselen' (aan schoenen, handschoenen, ...)
- voorspelbaar zijn: zaken aankondigen en hierin consequent zijn
- over zichzelf praten via een ander medium (zoals schaal van het weer, foto's, tekeningen,...)

Door deze redelijke aanpassingen te bespreken met betrokken leerkrachten en begeleiders, ook op de werkvloer, kan bekeken worden af deze aanpassingen als haalbaar worden ervaren en welke ondersteuning deze begeleiders nodig hebben om in hun opdracht te kunnen slagen.

Een match? Over naar oriëntatie en advies

Uit deze verschillende gesprekken en/of oefeningen kan duidelijk worden of een oriëntatie naar duaal leren vruchten kan afleveren voor de betrokken jongere.

Wanneer is het een goed idee om de jongere naar duaal leren toe te leiden?

- V Als er binnen het interesseveld van de jongere een studierichting duaal leren wordt ingericht.
- V Als de jongere arbeidsrijpheid bevonden wordt
- V Als de jongere arbeidsbereid bevonden wordt

Indien een positief antwoord volgt op bovenstaande criteria, kan een intakegesprek met de leerwerkplek plaatsvinden⁶. De trajectbegeleider van de school zal samen met de werkplek en de leerkrachten de jongere verder coachen in het gehele leertraject. We verwijzen hierbij graag door naar de coachingsmodulen van dit project. Ook bij de vertaling van de redelijke aanpassingen is er een gedeelde verantwoordelijkheid tussen school, werkplek, CLB en jongere.

Evengoed kunnen de gesprekken erop wijzen dat er geen oriëntatie naar duaal leren volgt. Door het hierboven beschreven proces te doorlopen, zullen er ongetwijfeld andere talenten en interesses van de jongere naar boven zijn gekomen, waardoor je deze methodiek evengoed voor andere opleidingen, studiekeuzes kunt gebruiken.

Aanvullingen met matchingsmateriaal: jongerenkaart en bedrijfskaart.

HG-matchingsgesprek kader

---

⁶ Dit sluit aan bij de toeleiding beschreven in de conceptnota bis duaal leren van de Vlaamse regering.

Administratieve achtergrond

a. Instapvoorwaarden per opleiding

Per opleiding duaal leren bestaan instapvoorwaarden. In grote lijnen komt dit op het volgende neer:

- V De leerling is geslaagd voor de 2de graad van het secundair onderwijs in het aso, kso, tso of bso.
- V Een leerling die niet geslaagd is voor de 2de graad van het secundair onderwijs kan worden toegelaten tot de opleiding na een gunstige beslissing van de klassenraad of het begeleidingsteam. De leerling moet dan voldoen aan de voorwaarden voor de deeltijdse leerplicht.

Ga na op de website van de Vlaamse overheid of dit voor de gekozen studierichting het geval is. Meer info vind je op : <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/leerlingen-inschrijven-voor-een-duale-opleiding>.

Aansluitend bij de instapvoorwaarden dienen de concepten arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid zoals in het eerste hoofdstuk beschreven, meegenomen worden

naar een delibererende of begeleidende klassenraad die een niet-bindend advies formuleert. De delibererende of begeleidende klassenraad van de vorige opleiding en de trajectbegeleider van de nieuwe duale opleiding geven een **niet-bindend advies**: ook bij een negatief advies mag een leerling zich inschrijven voor een duale opleiding.

b. Match met de leerwerkplek

Dit instrument kan vanuit het CLB een interessante insteek vormen om de screening binnen de school richting te geven naar een geschikte werkplek. Enerzijds zal de jongere een duidelijker beeld hebben van hetgeen hij wil en kan bereiken, anderzijds zal hij een vertaling kunnen maken van de redelijke aanpassingen. De gegevens kunnen mits toestemming en overleg met de jongere, meegenomen worden in het zoeken naar een geschikte werkplek.

Ook verwijzen we naar de verschillende matchingsinstrumenten die binnen de ESF-oproep 330 'duaal leren' zijn ontworpen en gebruikt kunnen worden om jongeren te screenen.

De collega's van duo+ kunnen hierbij ondersteunen.

<https://www.topungent.be/projecten/duo/about.php>

c. Toestemming van ouders

Afhankelijk van de situatie/ de jongere worden ouders/voogd uitgenodigd voor de oriënterende gesprekken met een CLB-medewerker. Voor de inschrijving op de leerwerkplek gelden dezelfde richtlijnen als een andere inschrijving in het Vlaams secundair onderwijs.

Bijlagen

Bijlage 1: Oplijsting deelnemende scholen, schooljaar 2017-2018

Opleiding	School	Stad	Provincie
Afwerking bouw dual	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen
	SYNTRA MVL Campus Sint-Niklaas	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
Binnenvaart en beperkte kustvaart	GO! De Scheepvaartschool Antwerpen	Antwerpen	Antwerpen
	SYNTRA MVL Campus Sint-Niklaas	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
Brood- en banketbakkerij dual	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen
	GO! technisch atheneum 3 (Hotelschool Hasselt)	Hasselt	Limburg
	GO! technisch atheneum campus Wemmel	Wemmel	Vlaams-Brabant
	Kogeka 4 Geel	Geel	Antwerpen
	SYNTRA AB Campus Berchem	Berchem	Antwerpen
	SYNTRA MVL Campus Aalst	Aalst	Oost-Vlaanderen
Chemische procestechnieken dual Se-n-Se	Don Bosco Haacht tso/bsc	Haacht	Vlaams-brabant
	PITO Stabroek	Stabroek	Antwerpen
	Technisch Heilig-Hartinstituut Tessenderlo	Tessenderlo	Limburg
	Technisch Instituut Sint-Carolus	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
Chocolatier dual	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen
	GO! technisch atheneum Campus Wemmel	Wemmel	Vlaams-Brabant
Dakwerker dual	Scholengroep Sint-Michiël, campus VTI Roeselare	Roeselare	West-Vlaanderen
	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen
	SYNTRA Limburg Campus Genk	Genk	Limburg
	SYNTRA MVL Campus Aalst	Aalst	Oost-Vlaanderen
Decoratie en schilderwerken dual	Autonom Centrum voor Deeltijds BSO (CLW) Gent	Gent	Oost-Vlaanderen
	CDO Glorieux	Oostakker	Oost-Vlaanderen
	CDO Noorderkempen Turnhout	Turnhout	Antwerpen
	CDO Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen
	GO! athena Campus Heule en campussen CLW	Heule	West-Vlaanderen
	GO! atheneum Geraardsbergen	Geraardsbergen	Oost-Vlaanderen
	GO! Busleyden atheneum Campus Caputsteen Mechelen	Mechelen	Antwerpen
	GTI Mortsel	Mortsel	Antwerpen
	Sint-Lutgardis	Mol	Antwerpen
Elektrische installaties dual bso (+ dbso)	CLW DB Halle	Halle	Vlaams-Brabant
	CLW VTS Sint-Niklaas	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
	Don Bosco Haacht tso/bsc	Haacht	Vlaams-Brabant
	GO! athena Campus Heule en campussen CLW	Heule	West-Vlaanderen
	VTI Diksmuide	Diksmuide	West-Vlaanderen
	GO! atheneum Geraardsbergen	Geraardsbergen	Oost-Vlaanderen
	GO! atheneum Liedekerke	Liedekerke	Vlaams-Brabant
	GO! Spectrumschool Campus Deurne	Deurne	Antwerpen
	GO! technisch atheneum Heist-op-den-Berg	Heist-op-den-b	Antwerpen
	GO! technisch atheneum Keerbergen	Keerbergen	Vlaams-Brabant
	SYNTRA AB Campus Mechelen	Mechelen	Antwerpen
	SYNTRA Brussel Campus Anderlecht	Anderlecht	BHG
	SYNTRA MVL Campus Gent	Gent	Oost-Vlaanderen
	Technisch Instituut Sint-Laurens Zelzate	Zelzate	Oost-Vlaanderen
Elektromechanische technieken dual tso	VTI Beringen	Beringen	Limburg
	Damiaainstituut	Aarschot	Vlaams-Brabant
	Don Bosco Technisch Instituut	Hoboken	Antwerpen
	Petrus & Paulus, campus West (VTI) Oostende	Oostende	West-Vlaanderen
	GO! Spectrumschool Campus Deurne	Deurne	Antwerpen
	KTA Halle	Halle	Vlaams-Brabant
	Technisch Heilig-Hartinstituut Tessenderlo	Tessenderlo	Limburg
Fitnessbegeleider dual	Vrij Handels- en Sportinstituut Sint-Michiels	Brugge	West-Vlaanderen
	Stedelijk Lyceum Linkeroever Antwerpen	Antwerpen	Antwerpen
Groen- en tuinbeheer dual BuSO	Sint-Jozef Beroepsschool OV3	Gent	Oost-Vlaanderen
	Vrije School Haverlo OV3	Assebroek	West-Vlaanderen
	Berkenbeek BuSO OV3	Wuustwezel	Antwerpen
	IBSO De Horizon	Aalst	Oost-Vlaanderen
	BuSO De Vest	Vilvoorde	Vlaams-Brabant

Haarverzorging dual bso (+ dbso)	DvM HTB	Aalst	Oost-Vlaanderen	
	Ensorinstituut	Oostende	West-Vlaanderen	
	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen	
	Instituut Agnetendal Peer	Peer	Limburg	
	PIVA Oudenaarde	Oudenaarde	Oost-Vlaanderen	
	Sint-Lutgardis	Mol	Antwerpen	
	SYNTRA AB Campus Berchem	Berchem	Antwerpen	
	SYNTRA AB Campus Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
	SYNTRA Brussel Campus Anderlecht	Anderlecht	BHG	
	SYNTRA Limburg Campus Hasselt	Hasselt	Limburg	
	Hotelreceptionist dual	GO! technisch atheneum 3 (Hotelschool Hasselt)	Hasselt	Limburg
		SYNTRA AB Campus Berchem	Berchem	Antwerpen
	Kinderbegeleider dual	CLW DB Halle	Halle	Vlaams-Brabant
GO! Spectrumschool Campus Deurne		Deurne	Antwerpen	
HIVSET		Turnhout	Antwerpen	
IVV Sint-Vincentius Gent		Gent	Oost-Vlaanderen	
KSOB - Sint-Augustinusinstituut Bree		Bree	Limburg	
Margareta-Maria-Instituut Kortemark		Kortemark	West-Vlaanderen	
RHIZO Kortrijk		Kortrijk	West-Vlaanderen	
PI Sint-Godelieve Antwerpen		Antwerpen	Antwerpen	
Sint-Lutgardis		Mol	Antwerpen	
Stedelijk Lyceum Olympiade Antwerpen		Antwerpen	Antwerpen	
Stedelijk Lyceum Waterbaan Antwerpen		Antwerpen	Antwerpen	
SYNTRA Brussel Campus Anderlecht		Anderlecht	BHG	
SYNTRA Limburg Campus Hasselt		Hasselt	Limburg	
WICO campus Sint-Maria Neerpelt		Neerpelt	Limburg	
Lassen-constructie dual		Autonoom Centrum voor Deeltijds BSO (CLW) Gent	Gent	Oost-Vlaanderen
		CDO De Ronde	Gent	Oost-Vlaanderen
		CDO Glorieux	Oostakker	Oost-Vlaanderen
		CLW Genk	Genk	Limburg
		CLW VTS Sint-Niklaas	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen
		Don Bosco Haacht tso/bso	Haacht	Vlaams-Brabant
		Don Bosco Werken én Leren	Antwerpen	Antwerpen
		GTI Duffel	Duffel	Antwerpen
		CDO Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen
	CLW Roeselare	Roeselare	West-Vlaanderen	
	Provil	Lommel	Limburg	
	PTS CLW Kapellen	Kapellen	Antwerpen	
	CLW VTI Poperinge	Poperinge	West-Vlaanderen	
	GO! athena campus Heule en campussen CLW	Heule	West-Vlaanderen	
	SYNTRA AB Campus Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
	SYNTRA Limburg Campus Hasselt	Hasselt	Limburg	
	SYNTRA West Campus Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen	
	VTI Diksmuide	Diksmuide	West-Vlaanderen	
	VTI Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen	
	Technisch Instituut Sint-Laurens Zelzate	Zelzate	Oost-Vlaanderen	
	Technische Scholen Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
Onderhoudsmechanica auto dual	GITO Overijse	Overijse	Vlaams-Brabant	
	SYNTRA AB Campus Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
	SYNTRA Limburg Campus Hasselt	Hasselt	Limburg	
	CDO Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen	
	GO! athena campus Heule en campussen CLW	Heule	West-Vlaanderen	
	Technische Scholen Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
	Technisch Instituut H. Familie Brugge	Brugge	West-Vlaanderen	
Ontwikkelaar patronen kleding- en confectieartikel Ruwbouw dual bso (+ dbso)	CLW Genk	Genk	Limburg	
	GO! technisch atheneum Keerbergen	Keerbergen	Vlaams-Brabant	
	GO! technisch atheneum Zavelenberg	Brussel	BHG	
	PCDO Eeklo	Eeklo	Oost-Vlaanderen	
	PTS Maasmechelen	Maasmechelen	Limburg	
	SYNTRA Limburg Campus Genk	Genk	Limburg	
	SYNTRA MVL Campus Gent	Gent	Oost-Vlaanderen	
	SYNTRA MVL Campus Sint-Niklaas	Sint-Niklaas	Oost-Vlaanderen	
	CDO Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen	
	GO! athena Campus Heule en campussen CLW	Heule	West-Vlaanderen	
	GO! atheneum Calmeyn De Panne (vestiging Nieuwpoort)	Nieuwpoort	West-Vlaanderen	
	Technische Scholen Mechelen	Mechelen	Antwerpen	
	Technische Scholen Mechelen (CLW)	Mechelen	Antwerpen	
	Petrus & Paulus, campus West (VTI) Oostende	Oostende	West-Vlaanderen	
	SYNTRA West Campus Brugge	Brugge	West-Vlaanderen	

Slagerij dual	COOVI Anderlecht	Anderlecht	BHG
	Kogeka 4 Geel	Geel	Antwerpen
	SYNTRA MVL Campus Gent	Gent	Oost-Vlaanderen
	SYNTRA West Campus Kortrijk	Kortrijk	West-Vlaanderen
Tuinaanlegger/groenbeheerder	De Wijnpers Leuven	Leuven	Vlaams-Brabant
	SYNTRA AB Campus Berchem	Berchem	Antwerpen
	CLW VTI Poperinge	Poperinge	West-Vlaanderen
	VABI	Roeselare	West-Vlaanderen
Zorgkundige dual 7e spec. bso (+ dbso)	Don Bosco Werken én Leren	Wilrijk	Antwerpen
	HIVSET	Turnhout	Antwerpen
	KTA II	Hasselt	Limburg
	PI Sint-Godelieve Antwerpen	Antwerpen	Antwerpen
	SYNTRA Brussel Campus Anderlecht	Anderlecht	BHG
	SYNTRA MVL Campus Oudenaarde	Gent	Oost-Vlaanderen
	Margareta-Maria-Instituut Kortemark	Kortemark	West-Vlaanderen
	Vesaliusinstituut	Oostende	West-Vlaanderen

groen: scholen die gestart zijn in 2016-2017

blauw: uitbreiding project

Bron: Departement Onderwijs Vlaanderen, proefproject schoolbank op de werkplek.

https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Proefproject-Schoolbank-op-de-werkplek_scholen.pdf

Bijlage 2: opleidingen duaal vanaf 1 september 2018

Nieuwe standaardtrajecten met invoering vanaf 1 september 2018

(bron: *Agentschap Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen*)

3^e graad BSO (arbeidsmarkfinaliteit)

STEM

1. Ruwbouw duaal
2. Afwerking bouw duaal
3. Bouwplaatsmachinist duaal
4. Decoratie en schilderwerken duaal
5. Koetswerk duaal
6. Onderhoudsmechanica auto duaal
7. Elektrische installaties duaal
8. Mechanische vormgeving duaal
9. Lassen-constructie duaal
10. Binnenvaart en beperkte kustvaart duaal

Maatschappij & Welzijn

11. Moderealisatie duaal
12. Textielverzorging duaal

Voeding & Horeca

13. Brood- en banketbakkerij duaal
14. Grootkeuken en catering duaal

Economie en organisatie

15. Logistiek duaal

Land- & tuinbouw

16. Groenaanleg en –beheer duaal
17. Groendecoratie duaal
18. Dier en milieu duaal
19. Plant en milieu duaal

3^e graad TSO (dubbele finaliteit)

STEM

20. Elektromechanische technieken duaal
21. Elektrotechnieken duaal
22. Mechanische vormgevingstechnieken duaal

STEM/ Kunst & Creatie

23. Podiumtechnieken duaal

Specialisatiejaar BSO (arbeidsmarktfinaliteit)

STEM

24. IJzervlechter en Bekister-betonnerder dual
25. Dakwerker dual
26. Monteur metalen gevel- en dakelementen en Dakdekker metalen dakbedekking dual
27. Dekvloerlegger en Tegelzetter dual
28. Stukadoor dual
29. Natuursteenbewerker dual
30. Interieurbouwer dual
31. Operator CNC-gestuurde houtbewerkingsmachines dual
32. Spuiter carrosserie dual
33. Operator digitaal drukken in de printmedia dual
34. Installateur gebouwenautomatisering dual
35. Technicus industriële elektriciteit dual
36. Productieoperator textielproductielijn dual

Maatschappij & Welzijn

37. Operator retouche kleding- en confectieartikelen dual
38. Zorgkundige dual
39. Kinderbegeleider dual

Voeding & Horeca

40. Chocolatier dual
41. Ijsbereider en Suiker- en marsepeinbewerker dual
42. Grootkeukenkok dual
43. Hotelreceptionist dual

Land- & tuinbouw

44. Tuinaanlegger-groenbeheerder dual

Se-n-Se TSO (dubbele finaliteit)

STEM

45. Beveiligingstechnicus dual
46. Technicus hernieuwbare energie dual
47. Technicus industriële automatisering dual
48. Chemische procestechnieken dual

Maatschappij & Welzijn/ Kunst & Creatie

49. Ontwikkelaar patronen kleding- en confectieartikelen dual

Sport

50. Fitnessbegeleider dual

Bijlage 3: infobrochure duaal leren

 Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Wil je een diploma halen door de
handen uit de mouwen te steken op
de werkvloer?

Dan is dual leren iets voor jou.

V.U. Micheline Scheys, Departement Onderwijs en Vorming,
Koning Albert II-laan 15,1210 BRUSSEL

fotografie: Kim Baele
Met dank aan Latoya, Evi, Brooke en Thomas

Wat is het?

Bij **duaal leren** leer je vaardigheden in je school, centrum voor deeltijds onderwijs of in je Syntra-lesplaats en op de werkvloer.

Wil je in het schooljaar 2016-2017 één van deze studierichtingen volgen?

- 3e graad TSO Elektromechanische Technieken
- 3e graad BSO Elektrische Installaties
- Se-n-se Chemische Procestechnieken
- 3e graad BSO Haarverzorging
- Specialisatiejaar Zorgkundige
- Buso kwalificatiefase Groen- en Tuinbeheer
- 3e graad BSO Ruwbouw

Dan kan je vanaf 1 september 2016 instappen in het proefproject van duaal leren. Er nemen 35 scholen aan deel.

Waarom duaal leren?

- Je ontwikkelt vaardigheden die later goed van pas komen.
- Je leert op de werkplek en doet werkervaring op.
- Je hebt meer kansen op de arbeidsmarkt na je studies.

Hoe ziet je schooljaar eruit?

- Je brengt een belangrijk deel van de opleiding door in een bedrijf. Om hoeveel dagen per week het gaat, hangt af van je studierichting.
- Op school helpt een trajectbegeleider je om een werkplek te vinden in een bedrijf. Hij blijft je de hele tijd ondersteunen en begeleiden.
- In het bedrijf helpt een mentor je met al je vragen. Hij zorgt ook voor je opleiding op de werkplek.

Kan jij deelnemen aan het project?

De klassenraad adviseert of je klaar bent om in **duaal leren** te stappen. Neem zeker contact op met je school voor meer informatie.

Soorten Overeenkomsten

Er zijn 2 soorten Overeenkomsten. Die Overeenkomst sluit jij af met het bedrijf en de school. Je school weet welke Overeenkomst voor jou geldt:

- In een **'stageovereenkomst alternerende opleiding'** krijg je geen leervergoeding (maar soms wel een kleine onkostenvergoeding). Je leert dan minder dan 20 uur per week op de werkvloer.
- In een **'overeenkomst alternerende opleiding'** krijg je een leervergoeding en bouw je in beperkte mate socialezekerheidsrechten op. Je ontvangt maximaal 520 euro per maand. Je ouders hebben nog recht op kindergeld. Je leert dan minimaal 20 uur per week op de werkvloer.

Krijg je een diploma?

Als je slaagt voor een duale studierichting, behaal je je diploma of getuigschrift van de studierichting.

Vragen?

Binnenkort meer info op www.onderwijs.vlaanderen.be/duaal-leren
Heb je vragen? Mail naar duaaleren@vlaanderen.be

Bijlage 4 Motivatiebrief sjabloon voor de leerkracht – arbeidsbereidheid bepalen

Achtergrond

Als een leerling zich wil inschrijven voor een duale opleiding zijn er twee voorwaarden van belang:

- De leerling is arbeidsbereid
- De leerling is arbeidsrijp

Met deze oefening wordt arbeidsbereidheid nagegaan. De leerling schrijft een motivatiebrief met daarin de argumenten over zijn motivatie voor een duale opleiding of net niet.

De opdracht: schrijf een motivatiebrief voor een opleiding in duaal leren. Overtuig hierbij je leerkracht door op te schrijven waarom je wel of net niet voor duaal leren kiest.

Vorbereiding

De voorbereiding voor het schrijven van de motivatiebrief kan in de klas gebeuren. Eventueel wordt de opdracht daarna als thuisopdracht meegegeven.

- ✓ **Oriënteren:** brainstorm over duaal leren met de klas. De leerlingen zoeken op wat duaal leren inhoudt en wat daarbij belangrijk is. Je kan hierbij heel wat informatie terugvinden eerder in dit instrument.
- ✓ **Uitbreiding:** doe de **observatie-opdracht onderwijsvorm** “Zelfobservatie en aankruisdagboek” uit dit instrument. Het laat jongeren stilstaan bij lessen die het meeste aanspreken en waarom.
- ✓ **Vorbereiden:** wat spreekt de leerlingen precies aan? Hun argumenten schrijven ze op een kladblad. Dit kan gebruikt worden om de motivatiebrief te schrijven.
- ✓ **Uitvoeren:** zie opdracht sjabloon voor de leerling. Stem hierbij af op de verwachtingen volgens de leerplannen.
- ✓ **Reflecteren:** de oefening leent zich ertoe op de gegeven argumenten van de leerlingen feedback te geven. De brief kan als basis voor gesprek dienen en kan later in een oriënteringstraject een argument vormen op de klassenraad.
- ✓ Je kan ook nagaan op welke manier de leerlingen hun argumenten voordien hebben gecontroleerd bij anderen.

Differentiatie

Differentieer de opdracht naargelang de onderwijsgraad en mogelijkheden van de leerlingen. Bijvoorbeeld:

- Voeg een modelbrief toe
- Voorzie een sjabloon met voorbeeldvragen die de jongeren invullen
- Geef duidelijk aan wat de verwachtingen zijn

Motivatiebrieven duaal leren – sjabloon voor de leerling.

De opdracht: schrijf een motivatiebrief voor een opleiding in duaal leren. Overtuig hierbij je leerkracht door op te schrijven waarom je wel of net niet voor duaal leren kiest.

Is duaal leren iets voor jou? Is duaal leren een manier van onderwijs die past bij jou? Sta met deze brief stil bij de redenen waarom je je wil inschrijven voor een opleiding in duaal leren. Waarom is het voor jou een goed idee of net niet om jouw opleiding via duaal leren te volgen?

Tips

Om je op weg te helpen, geven we alvast enkele tips mee:

- ✓ Welk stuk precies van duaal leren spreekt je aan? Bijvoorbeeld: wat aan de werkvloer, wat aan het bedrijf, wat aan het feit dat je een stuk van de opleiding op de werkvloer doorbrengt?
- ✓ Wat vind je in het algemeen over duaal leren?
- ✓ Ga na bij jezelf hoe jij het best leert. Past dit bij duaal leren? Welke lessen vind je leuk en welke manier van lesgeven spreekt jou nu al aan?
- ✓ Hoe zal duaal leren jouw motivatie voor je opleiding vooruit helpen?
- ✓ Schrijf in je brief 3 argumenten die tonen dat het jou vooruit helpt om op deze manier, zoals bij duaal leren, de opleiding te volgen.
- ✓ Lees de brief na en controleer de spelling
- ✓ Laat je brief door iemand anders lezen en vraag hoe het overkomt. Komt het overeen met hoe jij het bedoelt?

⇒ Overtuig je leerkracht of begeleider van de redenen waarvoor jij wel of net niet voor duaal leren kiest door deze brief te schrijven. Veel succes!

Bijlage 4: Observatiefiche leerkrachten

Observatiewijzer:

1. Een observatie is een momentopname.
2. Deze observatiefiche is geen evaluatie. Wel een observatie, als begin van een ontwikkelingstraject en met de focus op het positieve.
3. Kies gericht enkele betrokken leerkrachten die het leertraject van de jongere opvolgen.
4. Selecteer enkele observatiemomenten en baseer de observatie enkel daarop.
5. Je overlegt best niet met andere collega's over de observaties om een objectieve observatie na te streven.

Planning en prioriteiten 	nooit	meestal niet	af en toe	meestal wel	altijd
Kan gestructureerd werken					
zet logische stappen in de werkvolgorde					
respecteert deadlines					
begint uit zichzelf aan een opdracht					
ziet werk					
Feedback					
Samenwerken 	nooit	meestal niet	af en toe	meestal wel	altijd
doet eigen deel van het werk					
leeft afspraken na					
staat open voor andere meningen					
is behulpzaam naar andere leerlingen					
respecteert hiërarchie					
kan feedback aanvaarden					

neemt initiatief					
Feedback					
Betrouwbaarheid en stiptheid 	nooit	meestal niet	af en toe	meestal wel	altijd
komt op tijd op afspraken/school/stage/...					
is fier op zijn/haar geleverde werk					
is eerlijk over fout gelopen zaken					
toont betrokkenheid					
werkt taken af					
neemt verantwoordelijkheid op					
maakt positief gebruik van gunsten					
Feedback					
Assertiviteit 	nooit	meestal niet	af en toe	meestal wel	altijd
komt in groep op voor zichzelf (laat zich niet doen)					
durft hulp of uitleg vragen					
houdt rekening met anderen					
durft eigen mening verwoorden op een sociaal aanvaardbare manier					
Feedback					

Voorkomen 	nooit	meestal niet	af en toe	meestal wel	altijd
past kledij/schoeisel en kapsel aan aan de veiligheidsvoorschriften					
past kledij/schoeisel en kapsel aan aan de voorschriften voor hygiëne					
past kledij/schoeisel en kapsel aan aan de dagtaak					
past het voorkomen aan naargelang er contact is met klanten					
Feedback					

Bijlage 5: reflectie-instrument bij de observatiefiche –gesprek met de leerling

Het doel van dit reflectie-instrument is de aanvaardbaarheid van de observatie bij de jongere (en eventuele ouders/voogd) verhogen. Zo voelt de jongere zich mee eigenaar van hetgeen over hem geschreven wordt. Om die reden volgt een gesprek op de feedback van de observatie. We baseren ons hierbij op het gevalideerd instrument van Kickstart, waarin verschillende componenten rond arbeidsrijpheid aangehaald worden.

Neem de observatiefiche erbij. Wat vindt de jongere van het resultaat? Kan hij zich hierin herkennen? Wat zou hij anders omschrijven?

<p>Naam:</p> <p>Klas:</p> <p>Datum:</p>		
<p>Kies 3 kwaliteiten uit de observatie waar je trots op bent en geef daarvoor telkens een voorbeeld uit je dagelijks leven.</p>		
<p>Werkkwaliteit</p>	<p>Omcirkel je behaalde level.</p>	<p>Kies 3 werkkwaliteiten. Geef daarvoor telkens 1 of 2 voorbeelden uit je dagelijkse leven.</p>
<p></p> <p>Planning & prioriteiten</p>	<p></p>	
<p></p> <p>Samenwerking</p>	<p></p>	

 <p>Voorkomen</p>		
 <p>Betrouwbaarheid & stiptheid</p>		
 <p>Probleemoplossend vermogen</p>		
 <p>Luistervaardigheden</p>		
 <p>Inlevingsvermogen</p>		
 <p>Assertiviteit</p>		

Andere		
---------------	---	--

2. Kies 1 werkqualiteit die je nuttig vindt bij duaal leren: _____

- ↗ Wanneer is deze eigenschap nuttig? Op welk moment zal dit binnen duaal leren helpen?
- ↗ Wat zou een werkgever aan jou appreciëren? Noem 3 kwaliteiten.
- ↗ Hoe hebben anderen voordeel bij deze werkqualiteit? Bijvoorbeeld op school, op je weekendwerk, hobby,...?
- ↗ **Kleur de batterij** in tot het niveau dat je nu al hebt. De lege batterij staat voor de situatie waarin je niets hebt bereikt. Een volle batterij staat voor de kwaliteit zoals jij die wil hebben?

- ↗ Hoe is het je al gelukt om te komen op de positie waar je nu al bent? Wat heeft geholpen? **Wat werkte vooral goed?**

- ↗ Heb je al eens wat hoger gestaan dan je huidige positie? Wat is de **hoogste positie** waarop je onlangs al eens hebt gestaan op deze schaal? Wat was er toen anders? Wat deed jij toen anders? Wat werkte er toen goed?

- ↗ Je doel bereiken gaat stap voor stap, en dat is O.K. Wat zou **het kleinste verschil** zijn waaraan je merkt dat je batterij een beetje voller is. Hoe ziet één stapje hoger op de schaal eruit? Waaraan merk je straks dat je één stapje hoger bent gekomen? Wat zal er dan anders zijn? Wat kun jij dan doen?

- ↗ **Wie** kan je hierin helpen? Hoe kan die persoon je helpen?

- ↗ Wat kan je **vandaag** nog doen om ervoor te zorgen dat je dit stapje vooruit zet?

↗ En nu? Een samenvatting

↗ Wat heb je geleerd uit de observaties van de leerkracht?

↗ Wat wil je dat hij volgende keer anders observeert?

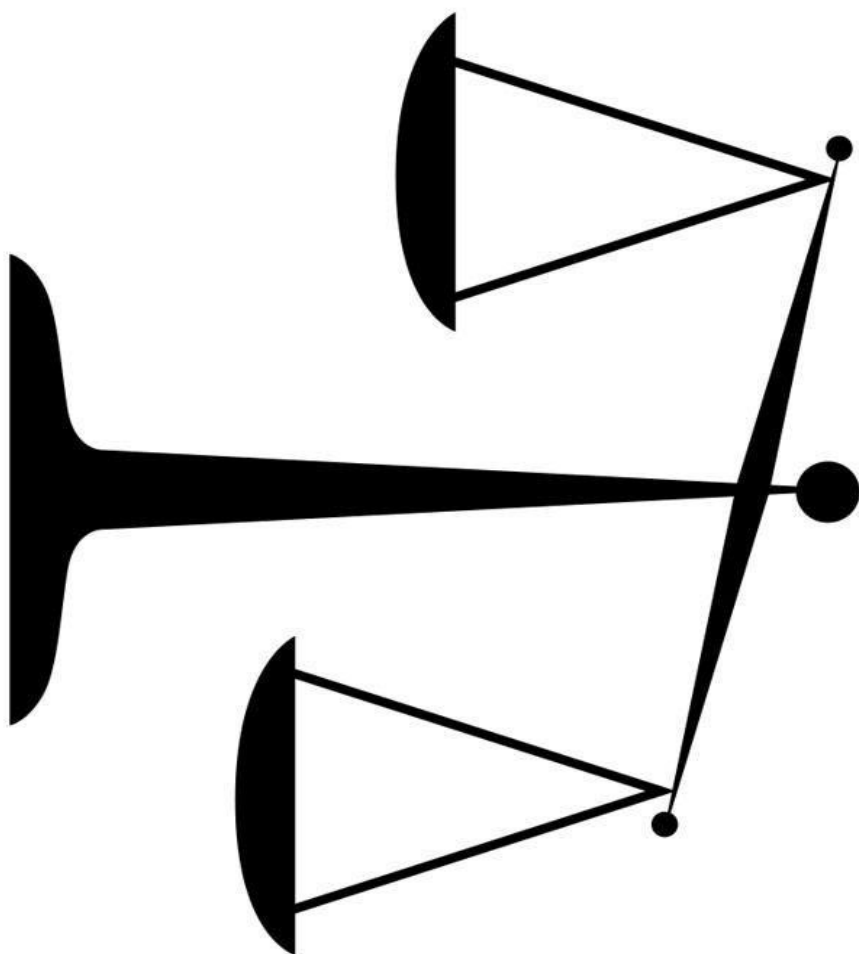
↗ Welke initiatieven zal je hiervoor nemen?

↗ Wat wil je versterken?

↗ Welke stappen kan je zetten?

Bijlage 6: successen, talenten en generieke competenties

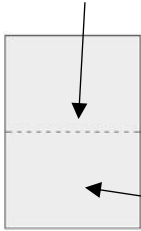

Bijlage 7: fiche uitbreiding positieve roddel

Elke leerling ontvangt een A4-blad: langs de korte zijde wordt dit in twee gevouwen.

De leerling schrijft op de bovenste helft waar hij voor staat.

En op de onderste helft wat hij bijdraagt aan de groep, het team.

Opstelling : vorm groepjes van drie of vier. 1 persoon zit met de rug naar de anderen toe.

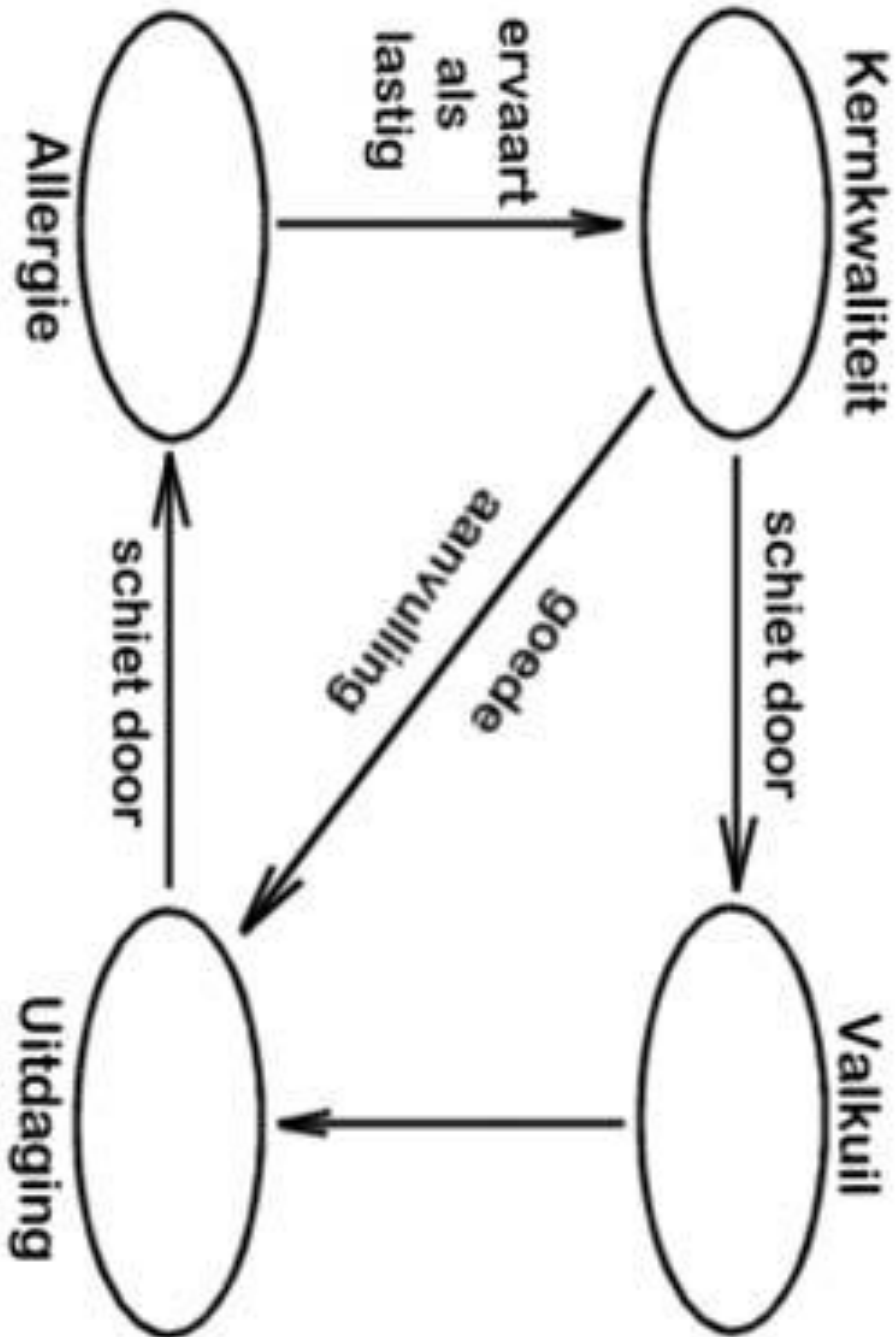
De **opdracht**: roddel over elkaar en spreek enkel over positieve zaken. Zeg hierbij wat je aan positiefs is opgevallen, welke positieve eigenschappen die persoon waarschijnlijk heeft, welke positieve effecten iemand op de groep heeft, enzovoort. De leerling die met de rug naar de groep zit, schrijft bij zijn A4 blad de aanvullingen uit de groep.

Zorg ervoor dat de groep elkaar al wat kent, of dat ze zich kunnen baseren op een significante periode dat ze samen een opdracht, oefening, hebben meegemaakt.

Opmerking: deze oefening kan enkel in een groep waar jongeren zich voldoende veilig voelen.

Nadien kunnen de A4-bladen uitgehangen worden in de klas zodat er nog geregeld naar kan teruggegrepen worden.

Bijlage 8: kernkwadranten – leeg sjabloon

Werkwijze

Stap 1: Inleiden

Geef de jongere meer of minder inleidende informatie, naargelang de jongere hierin meer of minder interesse heeft. De kernkwaliteiten en kernkwadranten zijn ontwikkeld door Daniel Ofman. We schetsen kort de belangrijkste elementen.

Kernkwaliteiten. Kernkwaliteiten zijn de specifieke sterktes die iemand kenmerken. Kernkwaliteiten zijn meestal ook de positieve punten die een ander het eerst over je zal zeggen als hij daarnaar gevraagd wordt.

Bijvoorbeeld: daadkracht Valkuilen Wanneer je 'doorschiet' in een specifieke kernkwaliteit wordt dit een valkuil. Je kwaliteit wordt dan een zwakte. Bijvoorbeeld: drammerigheid Uitdagingen De uitdaging is de positief tegenovergestelde kwaliteit van de valkuil. Het is hetgeen waar je soms wat te kort van hebt. Bijvoorbeeld: geduld Allergieën Op basis van je kernkwaliteit is ook af te leiden waar je potentiële conflicten met de omgeving kunt verwachten. Deze hebben te maken met een 'teveel' van jouw uitdaging. Bijvoorbeeld: passiviteit.

Kernkwadrant

Wanneer je kernkwaliteiten, valkuilen, uitdagingen en allergieën met elkaar in verband brengt noemen we dit een kernkwadrant. Toelichting voorbeelden: Iemand die zeer daadkrachtig is, kan drammerig overkomen bij anderen wanneer hij hierin wat overdrijft. Een uitdaging voor deze persoon is om geduld te hebben. Daar hij zelf erg volhardend is, kan deze persoon niet goed om met eerder passieve mensen. Wanneer hij met deze mensen geconfronteerd wordt, kan dit conflicten met zich meebrengen.

Stap 2: Samenstellen kernkwadranten

Hieronder vind je verschillende vragen die je kunnen helpen om samen met de jongere zijn kernkwaliteiten, valkuilen, uitdagingen en allergieën te ontdekken. Beantwoord de vragen los van elkaar, zodat je achteraf meerdere kernkwadranten kan opmaken.

Onderstaande vragen leggen kernkwaliteiten bloot:

- Wat waarderen anderen in mij?
- Wat verwacht ik als vanzelfsprekend van anderen?

- Bij welke eigenschappen van mezelf ben ik geneigd dit weg te wijven als “niks bijzonders” of te minimaliseren?

Onderstaande vragen peilen naar valkuilen:

- Wat verwijten anderen mij wel eens?
- Wat plakken anderen als label op in de zin van ‘wees niet zo...’?
- Bij welke eigenschappen ben ik bereid om dit bij een ander desnoods door de vingers te zien?
- Waar ben ik geneigd om bij mezelf dingen te vergoelijken in de zin van “het valt wel mee”?

Aan de hand van onderstaande vragen kan je uitdagingen controleren op juistheid:

- Wat wensen anderen me toe?
- Wat bewonder ik in anderen?
- Wat mis ik bij mezelf en zou ik graag ontwikkelen?

Ten slotte drie checks waarmee je allergieën kan ontdekken:

- Wat raden anderen mij aan om me wat minder over op te winden?
- Wat kan ik bij anderen niet uitstaan of wat minacht ik bij anderen?
- Wat zou ik mijzelf moeilijk kunnen vergeven?

Probeer vanuit de antwoorden van de jongere een aantal kernkwadranten samen te stellen aan de hand van het sjabloon.

Stap 3: Formuleren actiepunten

Besprek met de jongere wat het betekent om deze kwaliteiten, valkuilen, uitdagingen en allergieën te hebben. Probeer de jongere conclusies te laten nemen over hoe hij hiermee aan de slag kan. Beschrijf samen een aantal actiepunten van de jongere.

Bijlage 9 : vraaggesprek onderwijsvorm duaal leren

a. Vraaggesprek matching onderwijsvorm

Via dit vraaggesprek kan je volgende zaken in beeld brengen:

- Motivatie om leren en werken te combineren
- Duidelijke leerwens formuleren
- Aansluiting met ervaringsleren op de werkvloer in kaart brengen

Deze vragen dienen ter inspiratie en kunnen uitgebreid en veranderd worden.

 Welke momenten op school vind je nu aangenaam: welke manier van lesgeven apprecieer je?

 Stel dat je een nieuwe school mag uitvinden, wat zou jij er willen leren?

 Duid de leermomenten aan die jou het meest aanspreken

	Stadsopdracht		Luisteropdracht
	Atelierwerking		P.O. (knutselen, tekenen,...)
	Sport/L.O.: balsport		Discussiegroep: overleg in groep
	Fysica/chemie: labo		Presentatie/voordracht doen
	Zelfstandig werk (bijv. werkbundel)		Presentatie/voordracht voorbereiden
	Stageverslag schrijven		Verslag schrijven/schrijfopdracht
	groepsopdracht		Sport/L.O.: duursport
	Luisteren en schrijven		Rekenoefeningen
	Praktijkles: theorie		Praktijkles: oefeningen
	Andere:		Andere:

b. Beeldvorming dual learning

Welke job wil je doen?

Hoeveel ga je verdienen? _____ €

Je werkdagen:

Je werkuren: van ..... tot .....

Weekendwerk? .....

Ploegsysteem? .....

Som op welke taken je zou moeten doen op
jouw gewenste job.

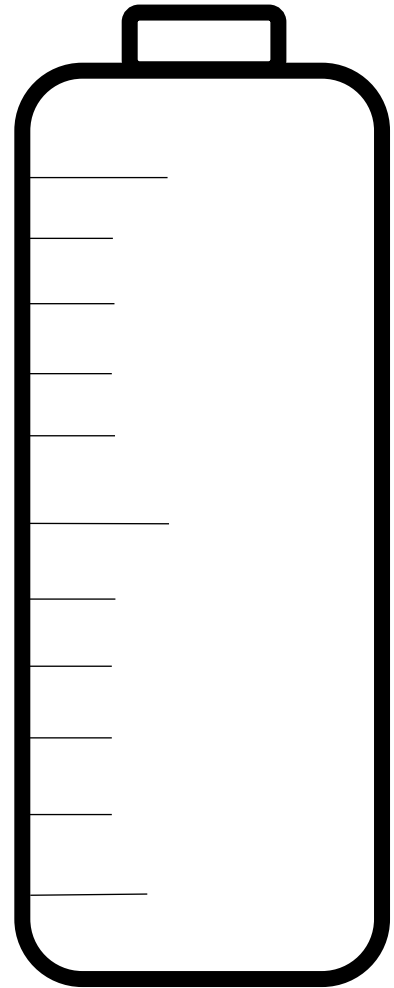

V Duid op deze batterij aan hoeveel tijd je
per dag aan elke taak zou werken.

c. Hoe zal het op je werk zijn?

Omcirkel 8 van de onderstaande items die bij jouw job horen!

Zwaar werk

Samen met anderen

buiten

Binnen

Afwisselende uren

Zelfstandig werk

Veel vakantie

Hoog loon

Licht werk

Veel verschillende taken

grof werk nauwkeurig werk

Veel bijleren

veel dezelfde taken

vaste uren

Veel verantwoordelijkheid

Iemand in de buurt om te helpen

Contact met klanten

geen contact met klanten

Bron: dit materiaal is gebaseerd op het SIM-ME project van JES: <http://www.jes.be/pagina/simme>.

Bijlage 10: motievenkaartjes duaal leren. "Ik zou kiezen voor duaal leren omdat..."

Bron: dit materiaal werd uitgewerkt door JES via de projectoproep 330 duaal leren. Vanuit de samenwerking die tijdens dit project ontstond, konden we in overleg verwijzen naar elkaars werking.

....	Mezelf kan zijn	Regelmaat in mijn leven krijg	Mezelf kan ontwikkelen
Dingen die ik al kan of heb geleerd kan toepassen	Mijn eigen ding kan doen	Zelf mijn werktijden kan bepalen	Samen met anderen kan werken
Nieuwe dingen kan bijleren	Minder op school moet zijn	De lessen daar leuker zijn	Meer praktijkvakken heb
De jongeren me aantrekken	Weg kan van mijn huidige school	De school is dichterbij mijn huis	Mijn broer(s) of zus(sen) daar ook gaan
Plezier kan hebben met anderen	Me niet ga vervelen	Respect ga krijgen	In een bedrijf kan werken
Een bedrijf ken waar ik kan werken	Deeltijds onderwijs wel stoer is	Ik dan volwassener ben	De leerkrachten leuker zijn in het deeltijds onderwijs

Bijlage 11: Sjabloon “zelf-observatie dagboek” en “aankruisdagboek”

Met dit weekschema kan je dagelijks bijhouden welke momenten op school jou energie gaven. Wanneer je dat een week lang volhoudt, kunnen we daarna bekijken welke activiteiten bij je passen, en zo je schoolkeuze en studiekeuze bespreken.

Hier al enkele vraagjes die je helpen. Probeer elke dag een kort antwoord op te schrijven.

- Welk moment vond je vandaag het aangenaamst in de klas, tijdens de les?
- Welke opdrachten (van de leerkracht) kreeg je toen?
- Deed je de opdracht alleen of met andere leerlingen?

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
OCHTEND					
MIDDAG					

✎ Op dit schema duid je aan wanneer je de activiteiten en lessen op school aangenamer vond dan andere momenten. Zet een kruisje.

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
Voormiddag	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...
Namiddag	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...		☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...	☐ Stadsopdracht ☐ Atelierwerking ☐ Sport/L.O. ☐ Labo ☐ Werkbundel ☐ groepsopdracht ☐ Luisteren en schrijven ☐ Rekenoefening ☐ klasgesprek ☐ P. O. ☐ ...

Bijlage 12: SRS - ORS

Hoe was het gesprek?

Naam: ..... Datum van gesprek: .....

Hoe vond je het om vandaag hier te zijn? Zet een kruisje op elke lijn.

Luisteren

In welke mate werd er naar jou geluisterd?

0 |-----| 10

Hoe belangrijk

Was waarover er gepraat werd belangrijk voor jou?

0 |-----| 10

De wijze waarop het gesprek verliep

Hoe vond je de manier waarop het gesprek verlopen is?

0 |-----| 10

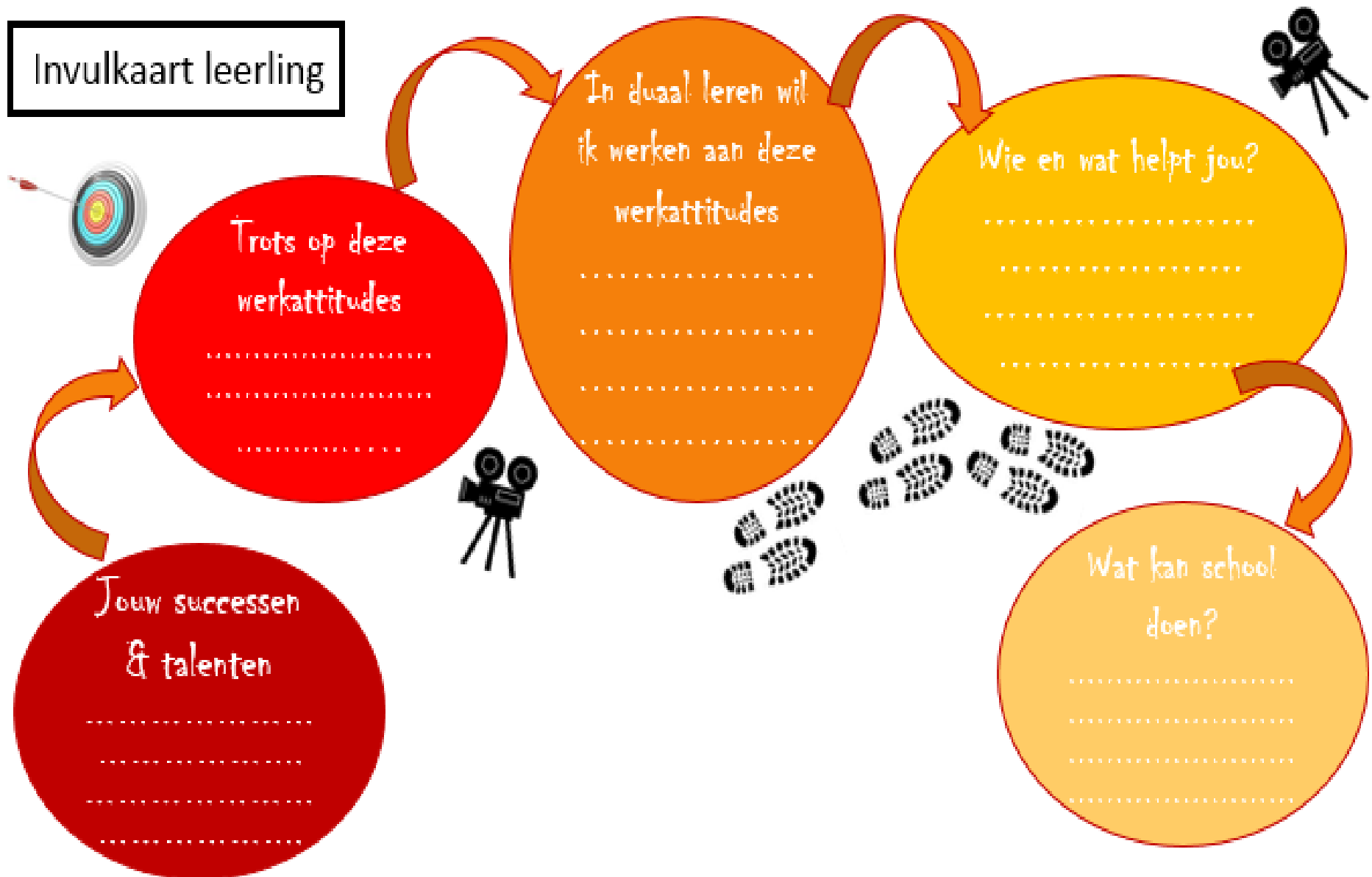
Alles bij elkaar

Wat vond je van het gesprek in het algemeen?
Heb je voorstellen waardoor een volgend gesprek beter kan zijn?

0 |-----| 10

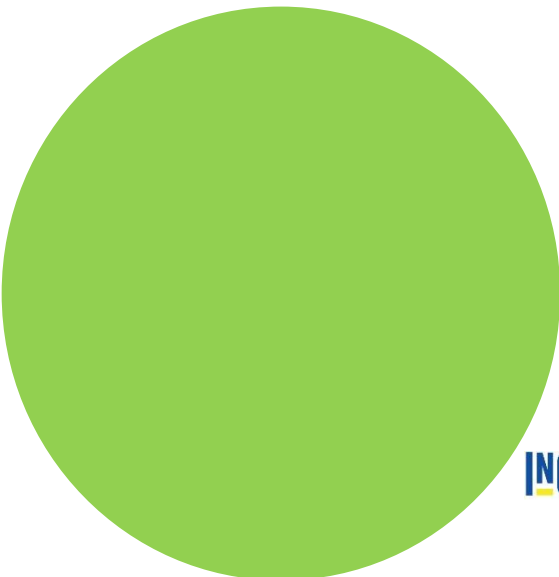
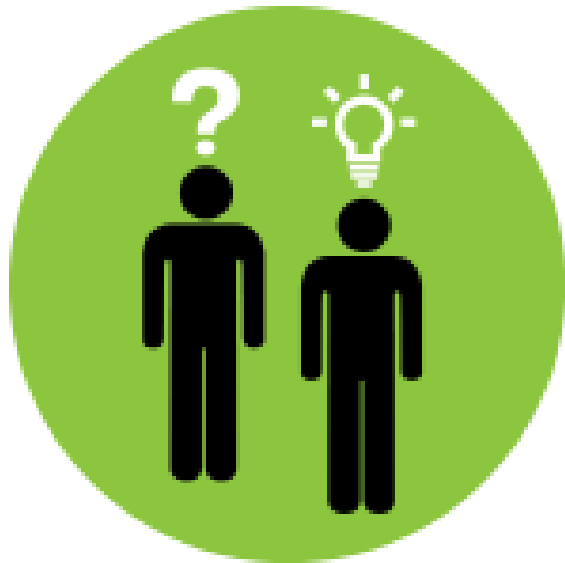
Bijlage 13 invulkaart leerling

Invulkaart leerling

Bijlage 14 Generieke competenties en omschrijving

Assertiviteit

- ↗ Opkomen voor jezelf
- ↗ Initiatief nemen
- ↗ In groep voor zichzelf opkomen (zich niet laten doen)
- ↗ Hulp durven vragen
- ↗ Uitleg durven vragen
- ↗ Rekening houden met anderen
- ↗ Nee durven zeggen (met/zonder reden)
- ↗ Kunnen weerstaan aan sociale druk
- ↗ Eigen mening durven verwoorden op een sociaal aanvaardbare manier
- ↗ Durven opkomen voor je eigen gevoelens op een respectvolle manier
- ↗ Eigen grenzen durven stellen

Probleemoplossend vermogen

- ↗ Problemen herkennen
- ↗ Kunnen inschatten of je het alleen kan oplossen of hulp nodig hebt
- ↗ Mensen mobiliseren om samen een probleem op te lossen
- ↗ Meerdere strategieën afwegen ten opzichte van elkaar, nadenken over een oplossing
- ↗ Ontwikkelen van een logisch redeneervermogen
- ↗ Procedures kunnen volgen
- ↗ Kunnen anticiperen bij een veranderende situatie
- ↗ Met stress (veroorzaakt door problemen) kunnen omgaan
- ↗ Zichzelf binnen een probleemsituatie kunnen plaatsen
- ↗ Oorzaken kunnen herkennen en ervoor zorgen dat ze niet meer voorkomen
- ↗ Eigen gedrag kunnen bijsturen (na afloop van een probleemsituatie)
- ↗ Een complexe situatie kunnen analyseren (essentie er uit halen)

Voorkomen

- ↗ Verzorgd
- ↗ Gewassen
- ↗ Kledij en kapsel aangepast aan de veiligheidsvoorschriften
- ↗ Kledij en kapsel aangepast aan de voorschriften voor hygiëne
- ↗ Kledij en kapsel zijn aangepast aan de dagtaak
  - ✓ Kom ik vandaag in contact met klanten?
- ↗ Aangepast schoeisel

Betrouwbaarheid en stiptheid

- ↗ Op tijd komen
- ↗ Fier zijn op het werk dat je aflevert
- ↗ Werkuren respecteren (niet te vroeg vertrekken, pauzes respecteren)
- ↗ Beroepsgeheim respecteren
- ↗ Loyaal zijn tegenover collega's en werkgever
- ↗ Eerlijk zijn (diefstal of als er iets fout gelopen is)
- ↗ Betrokkenheid vertonen (zoals extra taken opnemen of overuren doen)
- ↗ *Bijvoorbeeld als kleuteronderwijzeres aanwezig zijn op opendeurdagen, meedoen aan teambuildingsdagen*
- ↗ Taken afwerken
- ↗ Verantwoordelijkheden opnemen
- ↗ Gunsten niet misbruiken
- ↗ Trachten om het imago van het bedrijf niet te schaden

Luistervaardigheden

- ↗ Begrijpen van een boodschap
- ↗ Begrijpend luisteren
- ↗ Essentie er kunnen uit halen
- ↗ Kunnen horen of het belangrijk is of niet
- ↗ Oogcontact maken
- ↗ Vragen stellen (kunnen doorvragen op iets dat gezegd wordt)
- ↗ Actief luisteren:
  - ✓ Niet onderbreken als anderen aan het vertellen zijn
  - ✓ Gespreksondersteunende technieken gebruiken (jaja knikken, in eigen woorden herhalen van wat er gezegd wordt)

Inlevingsvermogen

- ↗ Kunnen inschatten hoe een boodschap bij een andere persoon overkomt
- ↗ Tijd kunnen maken om te luisteren
- ↗ Interesse tonen in anderen
- ↗ Andere personen kunnen aanvoelen
- ↗ Situaties kunnen inschatten (belangrijk of onbelangrijk)
- ↗ Tussen de regels kunnen lezen
- ↗ Aandacht hebben voor de toon waarop je zelf of anderen iets zeggen
- ↗ Gepast reageren op emoties
- ↗ Aandacht hebben voor mimiek en oogcontact
- ↗ Taalgebruik aanpassen naargelang de context
- ↗ Weten wat je tegen wie kan of mag zeggen
- ↗ Zich proberen te verplaatsen in wat je baas wil
- ↗ Zich kunnen aanpassen aan de situatie

Planning en prioriteiten

- ↗ Weten wat belangrijk is en wat niet
- ↗ Overzicht maken van wat moet gebeuren
- ↗ Weten wat plannen is
- ↗ Gestructureerd kunnen werken (stappenplan)
- ↗ Je aan de planning houden
- ↗ Planning kunnen en durven veranderen
- ↗ Nadenken of het plan kan lukken. (Hoelang doe ik over een taak?)
- ↗ Volgorde van taken en logische stappen zien
- ↗ Deadlines respecteren
- ↗ Uit zichzelf beginnen aan een opdracht
- ↗ Werk zien

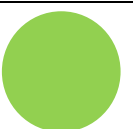

Samenwerken

- ↗ Verantwoordelijkheid kunnen nemen; eigen deel van het werk doen
- ↗ Afspraken naleven
- ↗ Openstaan voor andere meningen
- ↗ Anderen kunnen helpen
- ↗ Gezamenlijk doel zien
- ↗ Collegiaal zijn (voor elkaar in de bres springen), behulpzaam zijn
- ↗ Eigen kwaliteiten/sterktes ten dienste stellen aan de groep
- ↗ Anderen hun talenten laten spelen
- ↗ Hiërarchie respecteren (respecteren dat de andere meer is)
- ↗ Groepsdynamiek / Elkaar motiveren
- ↗ Groepssfeer bevorderen
- ↗ Feedback kunnen aanvaarden en durven geven
- ↗ Initiatief durven nemen

Vrij in te vullen

Bijlage 15: Verbetersleutel “oefening generieke competenties”

	Assertiviteit		Samenwerking
	Luistervaardigheden		Planning & prioriteiten
	Inlevingsvermogen		Probleemoplossend vermogen
	Voorkomen		Andere...
	Betrouwbaarheid & stiptheid		

Bijlage 16 herinneringskaartjes bij de selfie-opdracht

Indien gepast kan je deze kaartjes uitknippen en deze meegeven met de jongere als geheugensteuntje:

voor in de portefeuille, tussen de schoolagenda, in de keuken, ...

 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>
 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>
 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>	 <p>Neem elke dag enkele selfies van momenten die leuk zijn, goed gaan of gewoon omdat je ze wil tonen.</p>

Bijlage 17: Observatiefiche : welke factoren stimuleren succes?

Via deze observatiefiche kan je gericht onderzoeken welke factoren in de klas, in de pauze, in de praktijklessen, ... ervoor zorgen dat gewenst gedrag getoond wordt. Wat doet de leerkracht? Wat doet de leerling? Wat is er voor nodig opdat deze jongere gewenst gedrag vertoont?

- ➔ De fiche is opgedeeld per generieke competentie. **Haal die competenties eruit die je relevant lijken** en waar je iets zinnigs over kan zeggen. Je hoeft zeker niet alle competenties te observeren.
- ➔ Schrijf in de verschillende kolommen wat je vaststelt bij 'instructie', klasindeling, moment, medeleerlingen, andere,... bij de generieke competentie van die jongere. Je kan ook een collega vragen om de observatie te doen. Op die manier moet je niet alles tegelijk doen.
- ➔ Bij elke generieke competentie zie je hulpvragen die weergeven uit welke precieze vaardigheden de competentie is opgebouwd.

Planning en prioriteiten 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van planning en prioriteiten?					
Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van planning en prioriteiten? Wat helpt? Enkele hulpvragen: <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie lukt het om zich aan de planning te houden? - In welke concrete situatie ziet de jongere werk? - In welke concrete situatie respecteert de jongere deadlines? - ... 					
Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van planning en prioriteiten?					

Samenwerken 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van samenwerken?					
Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van samenwerken? Wat helpt? Enkele hulpvragen: <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie leeft de jongere afspraken na? - In welke concrete situatie staat de jongere open voor de mening van anderen? - In welke concrete situatie is de jongere behulpzaam naar anderen? - In welke concrete situatie neemt de jongere initiatief? - ... 					
Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van samenwerken?					

Betrouwbaarheid en stiptheid 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	Medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van betrouwbaarheid en stiptheid?					
Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van betrouwbaarheid en stiptheid? Wat helpt? Enkele hulpvragen: <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie is de jongere op tijd op een afspraak? - In welke concrete situatie is de jongere fier op eigen werk? - In welke concrete situatie is de jongere eerlijk over gemaakte fouten? - In welke concrete situatie werkt de jongere taken af? - ... 					

Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van betrouwbaarheid en stiptheid?					
Assertiviteit 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	Medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van assertiviteit?					
Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van assertiviteit? Wat helpt? Enkele hulpvragen: <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie komt de jongere op voor zichzelf? - In welke concrete situatie durft de jongere hulp vragen? - In welke concrete situatie houdt de jongere rekening met anderen? - In welke concrete situatie durft de jongere zijn eigen mening geven op een sociaal aanvaardbare manier? - ... 					

Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van assertiviteit?					
Voorkomen 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	Medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van voorkomen?					
<p>Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van voorkomen? Wat helpt?</p> <p>Enkele hulpvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie past kledij/schoeisel en kapsel aan aan de veiligheidsvoorschriften - In welke concrete situatie past de jongere kledij/schoeisel en kapsel 					

<p>aan aan de voorschriften voor hygiëne</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie past de jongere kledij/schoeisel en kapsel aan aan de dagtaak? - In welke concrete situatie past de jongere zijn voorkomen aan naargelang er klantencontact is? - ... 					
<p>Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van planning en prioriteiten?</p>					
<p>Luistervaardigheden</p> 	<p>Instructie en opdracht</p>	<p>Klasindeling/ klassetting</p>	<p>Moment : van de dag, week, maand, weer,...</p>	<p>medeleerlingen</p>	<p>andere</p>
<p>Hoe verloopt het op dit moment op vlak van luistervaardigheden?</p>					

<p>Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van luistervaardigheden? Wat helpt?</p> <p>Enkele hulpvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie begrijpt de jongere een boodschap - In welke concrete situatie maakt de jongere oogcontact? - In welke concrete situatie stelt de jongere vragen en kan hij doorvragen op wat gezegd wordt? - ... 					
<p>Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van luistervaardigheden?</p>					

Inlevingsvermogen 	Instructie en opdracht	Klasindeling/ klassetting	Moment : van de dag, week, maand, weer,...	Medeleerlingen	andere
Hoe verloopt het op dit moment op vlak van inlevingsvermogen?					
<p>Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van inlevingsvermogen? Wat helpt? Enkele hulpvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie kan de jongere inschatten hoe een boodschap bij een andere persoon overkomt? - In welke concrete situatie kan de jongere andere personen aanvoelen? - In welke concrete situatie kan de jongere situaties inschatten (belangrijk of onbelangrijk)? - In welke concrete situatie kan de jongere tijd maken om te luisteren? - In welke concrete situatie kan de jongere interesse tonen in anderen? - ... 					

<p>Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van inlevingsvermogen?</p>					
<p>Probleemoplossend vermogen</p> 	<p>Instructie en opdracht</p>	<p>Klasindeling/ klassetting</p>	<p>Moment : van de dag, week, maand, weer,...</p>	<p>Medeleerlingen</p>	<p>andere</p>
<p>Hoe verloopt het op dit moment op vlak van probleemoplossend vermogen?</p>					
<p>Wanneer vertoont de leerling gewenst gedrag op vlak van probleemoplossend vermogen? Wat helpt? Enkele hulpvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie kan de jongere inschatten of het alleen lukt oplossen of hulp nodig is? - In welke concrete situatie kan de jongere mensen mobiliseren om samen een probleem op te lossen? - In welke concrete situatie kan de jongere meerdere strategieën afwegen ten 					

<p>opzichte van elkaar, nadenken over een oplossing?</p> <ul style="list-style-type: none"> - In welke concrete situatie ontwikkelt de jongere een logisch redeneervermogen? - In welke concrete situatie volgt de jongere procedures ? - In welke concrete situatie kan de jongere anticiperen bij een veranderende situatie? - In welke concrete situatie kan de jongere met stress (veroorzaakt door problemen) omgaan? - In welke concrete situatie kan de jongere oorzaken herkennen en ervoor zorgen dat ze niet meer voorkomen? - ... 					
<p>Hoe omschrijf je de sterktes van de jongere op vlak van probleemoplossend vermogen?</p>					

Uiteindelijk, na een observatie, is het de bedoeling dat je een heel concreet beeld krijgt van de zaken die voor die bepaalde jongere werken. Je krijgt een antwoord op de vraag: wanneer zie je gewenst gedrag. En zo bekom je een invulling voor onderwijsbehoeften via onderstaande handelingsgerichte zinnen:

Deze leerling heeft...

- instructie nodig die ...
- Opdrachten of taken nodig die...
- Leeractiviteiten of materialen nodig die...
- Een leeromgeving nodig die..
- Spel nodig dat...
- Feedback nodig die...
- Klasgenoten nodig die...
- Een leerkracht nodig die...
- Ouders nodig die...
- Hulp of ondersteuning nodig bij...
- Overige...

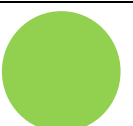
... om het gestelde doel te kunnen behalen.

Vul hier in: [naam van de leerling] heeft ...

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

... om het gestelde doel te kunnen behalen.

Bijlage 18: trots op deze werkkwaliteiten

	Assertiviteit		Samenwerking
	Luistervaardigheden		Diversiteit
	Inlevingsvermogen		Probleemoplossend vermogen
	Voorkomen		Planning & prioriteiten
	Betrouwbaarheid & stiptheid		Andere...

- ↗ Schrijf de gekozen kwaliteiten op de invulkaart.
- ↗ Wanneer heb je deze kwaliteiten kunnen tonen?
- ↗ Wat deed je toen precies?
- ↗ Hoe heb je dit voor elkaar gekregen?
- ↗ Waar was je?
- ↗ Wie of wat heeft je hierin geholpen of ondersteund? Op welke manier?
→ **schrijf bij de invulkaart.**

↗ Welke stap kan je vandaag nog zetten om dichterbij dit doel te komen? → **schrijf bij de invulkaart.**

↗ Wie of wat kan jou daarbij helpen? Hoe kunnen ze dat doen? → **schrijf bij de invulkaart.**

Bijlage 19: “Aan deze werkkwaliteiten wil ik in duaal leren werken”

Kies 1 van de onderstaande werkkwaliteiten waaraan je wil werken. Ook hier probeer je een heel concreet verhaal te maken. Het is de bedoeling dat de jongere helemaal voor zich ziet hoe hij de werkkwaliteit kan aanpakken.

 Assertiviteit	 Samenwerking
 Luistervaardigheden	 Diversiteit
 Inlevingsvermogen	 Probleemoplossend vermogen
 Voorkomen	 Planning & prioriteiten
 Betrouwbaarheid & stiptheid	 Andere...

 Kleur de batterij in tot hoe ver je al staat met de werkkwaliteit.

- ↗ Beeld je in dat je batterij helemaal vol zou zijn, wat zou je dan anders doen?

- ↗ Wat maakt dat de batterij niet leeg is? Welk deel lukt nu al? Wat kan je doen om te blijven doen?

- ↗ Wie of wat heeft je hierin geholpen of ondersteund? Op welke manier?
→ **schrijf bij de invulkaart.**

- ↗ Wanneer was je batterij al eens voller? Wat deed je dan?

- ↗ Welke stap kan je vandaag nog zetten om dichterbij dit doel te komen? → **schrijf bij de invulkaart.**

- ↗ Wie of wat kan jou daarbij helpen? Hoe kunnen ze dat doen? → **schrijf bij de invulkaart.**

- ↗ Hoe kan je jezelf belonen als je een stap dichterbij je doel bent?

Bronvermelding

De Rijdt, C., Serrien, B., van Dam, C. (2017) Praktijkboek over oplossingsgericht werken & visualisaties bij mensen met een verstandelijke beperking, Garant

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (2013). Met een handicap naar de school van je keuze. Redelijke aanpassingen in het onderwijs. Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid. (2008). Geraadpleegd op 28 oktober 2013, via <http://www.gelijkekansen.be/Portals/GelijkeKansen/wetgeving/10juli2008%20GK-GB%20Decreet.pdf>

Departement Onderwijs Vlaanderen, proefproject schoolbank op de werkplek. https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Proefproject-Schoolbank-op-de-werkplek_scholen.pdf

Dewulf, L. (2009). Ik kies voor mijn talent. Leuven-Schiedam: Lannoo Campus Scriptum.

ESF 330 (2017) geraadpleegd op 09/07/2018 via

<https://www.esf-agentschap.be/nl/oproepen/innovatieve-projecten-duaal-leren>

Gerrickens, P., Kwaliteitenspel

GO! Leerplan secundair onderwijs. AV Project algemene vakken. Leerplannummer 2012/017

Janssens, I., Denoo, E. & David, P. (2016). *Kickstart je coaching: werkkwaliteiten versterken start op school*. Antwerpen: AP Hogeschool. 40p.

JES (2017) SIM-ME, geraadpleegd op 12 juni 2017 via <http://www.jes.be/pagina/simme>

Kickstart-website, geraadpleegd op 12 juni 2017 via <https://kickstart.goleweb.eu>

Krekels, D. (2017) geraadpleegd op 12 juni 2017 via <https://www.coretalents.be/nl>

Kyndt, E., Janssens, I., Gijbels, D., Donche, V. & Van Petegem, P. (2013). *Ontwikkeling, validering en normering van het 'Kickstart-instrument': Rapportering*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen – AP Hogeschool. 65p.

Let's Co (2017), geraadpleegd op 12 juni 2017 via <http://konekt.be/aanbod/voor-leerlingen/opleiding-co-begeleider-in-de-kleuterklas-voor-leerlingen/>

Malfliet, G., Timbremont, B., & Van de Veire, H. (z.j.). Gemotiveerd verslag. VCLB regio Gent, Geraadpleegd op 24 oktober 2013, via www.gemotiveerd.be

Meirsschaut, M., Monsecour, F., Wilssens, M. (2013) Klaar voor redelijke aanpassingen. Een leidraad, Bulckens

Ministerie van onderwijs (2017) Redelijke aanpassingen. Geraadpleegd op 12 juni 2017 via <http://onderwijs.vlaanderen.be/nl/redelijke-aanpassingen>

Onderwijskiezer (2017) Geraadpleegd op 12 juni 2017 via <https://www.onderwijskiezer.be/v2/index.php>

OVSG. Leerplan Secundair Onderwijs. AV Project Algemene Vakken. Leerplannummer O/2/2012/078

Ouders voor Inclusie vzw (2015) Inclusie, waarom? Daarom!

Padvinder (2017) geraadpleegd op 20/03/2018 via <http://www.padvinder.be/>

Pameijer, N., Van Beukering, T., De Lange S., Schulpen, Y., & Van de Veire, H. (2010), *Handelingsgericht werken in de klas. De leerkracht doet ertoe*. Leuven: Acco.

Protocol tussen de Federale Staat, 2001, artikel 2 uit "Klaar voor redelijke aanpassingen. Een leidraad." Arteveldehogeschool

Syntra Vlaanderen (2017) Geraadpleegd op 12 juni 2017 via <http://www.syntravlaanderen.be/duaal-leren-in-vlaanderen>

Unesco (1994) The Salamanca Statement & framework for action on special needs education.

Van de Mosselaer, H., David, P., & Vanthournout, G. (2017). Kickstart en duaal leren. In Bollaert, K., e.a.. *ICE-Model: Leidraad screening voor duaal leren*. Brussel: Politeia. p. 57-87.

VVKSO. Leerplannen Secundair Onderwijs. 2^e graad BSO. Project Algemene Vakken. Leerplannummer D/2012/7841/014

TOPunt_{vzw}

InClusieF werd gerealiseerd met de steun van het Europees Sociaal Fonds

